БИСТИҢ КАЙГАМЧЫК МӨЗҮВҮС БО-ДУР

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР! 1925-чылда үндезилеттингеден

ШЫН

СЭКП-ниң Тыва обкомунуң болгаш Кызыл хооркомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң органы

№ 192 (5289) 1962 ч. август 15 среда | Өртээ 2 көп.

Бөмбүрзекти долгандыр ужудуушкун чедиишкинниг үргүлчүлеп турар. Андриян Николаев, Павел Попович өңнүктериниң байдалы кончуг эки.

Никита Сергеевич Хрущев космосчу алышкылар эштер Николаев, Попович оларга байыр чедирип тур

Август 13-те Н. С. Хрущев космонавтар эш Андриян Григорьевич Николаевке болгаш эш Павел Романович Поповичиге дараазында радиограмманы чоруткан.

«Ам, эргим Андриян Григорьевич Силер чер бөмбүрзээн долгандыр ийи хонуктуң ужудуушкунун боттандырган, а эргим Павел Романович Силер бир хонуктуң ужудуушкунун боттандырган үеде база катап байыр чедирип, силерни бодал-биле кужактап тур мен.

Ужудуушкунуң айыткан программазын чедиишкинниг күүседирин болгаш аас-кежиктии-биле черге хонуптарын күзедим. Н. ХРУЩЕВ.

1962 чылдың август 13».

Никита Сергеевич Хрущевтуң чедирген байырынга харыы кылдыр эштер Николаев биле Попович «Восток-3» биле «Восток-4» корабльдерден радио-биле дамчыткаш болза:

«Чылыг сес болгаш сагыш салыышкын дээш, байыр чедиргени дээш Никита Сергеевич Хрущевка өөрүп четтирдим. Ужудуушкун онаалгазын бүрүн күүседир дээш бүгү күштеримни салыр мен. НИКОЛАЕВ».

«Чүректиң ханызындан улуу-биле өөрүп четтириишкинни Никита Сергеевич Хрущевка дамчыдып көрүңер. Салдынган сорулганы күүседир, кадык болган турар дээш бүгү-ле күжениишкиннерни салыр мен. Бүгү-ле чүвени «кылыр мен. ПОПОВИЧ».

Коммунизм тургузукчуларынга космостан байыр

МОСКВА, август 13. (СЭТА). Ужудукчу-космонавтар А. Г. Николаевтен болгаш П. Р. Поповичиден ол хүн дараазында радиотелеграмма алдынган:

МОСКВА, КРЕМЛЬ.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединге, Совет чазакка болгаш Никита Сергеевич Хрущевтуң бодунга.

Ужудуушкунну онаалга ёзугаар үргүлчүлеп чор бис. Байдалывыс эки-дир. Корабльдер бистиң башкарылгавыс ёзугаар ажылдап чорлар. Төрээн чурттуң сагыш салыышкынынга өөрүп тур бис. Коммунизм тургузукчуларының шуптузунга космостан байыр чедирдивис.

Космонавтар **НИКОЛАЕВ, ПОПОВИЧ.**

Космиктиг корабльдер тургузукчуларынга

МОСКВА. (СЭТА). «Восток-3» болгаш «Восток-4» корабльдер-биле ужудуушкунну космоста кады чорудуп турар совет космонавтар А. Г. Николаев биле П. Р. Попович олар август 13-те дараазында радиограмманы дамчыткан:

СОВЕТ ЭРТЕМДЕННЕРГЕ, КОНСТРУКТОРЛАРГА, ИНЖЕНЕРЛЕРГЕ, ТЕХНИКТЕРГЕ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫННАРГА

Эргим эштер! Кайгамчык космиктиг корабльдерни тургускаңы болгаш бистерни ужудуушкунга кончуг эки белеткээни дээш силерге сагыш-сеткилдиң ханызындан өөрүп четтирдивис! Бистиң ынак Төрээн чурттувустуң чаагай чоруу дээш күш-ажылга улам ыңайгы чедиишкиннерни силерге күзедивис.

Ужудукчу-космонавтар **НИКОЛАЕВ, ПОПОВИЧ.**

ЭЗИР БИЛЕ ХАРТЫГА

Август 13-түң эртенинде космонавтар Андриян Николаев биле Павел Попович олар радио дамчыштыр боттарының аразында чугаалашканнар.

КОСМОНАВТ ПОПОВИЧ: «Эзир, мен хартыга-дыр мен. Силерни эки дыңнап тур мен. Температура 18 градус, шыгы 65 хуу. Мени канчаар билдиң?»

КОСМОНАВТ НИКОЛАЕВ: «Хартыга, мен эзир-дир мен. Силериниң билип алган мен — менде бүгү чүве таарымчалыг. Температура 15 градус, шыгы 65 хуу. Байдалым кончуг эки. Эки-даа удудум».

КОСМОНАВТ ПОПОВИЧ: «Мен хартыга-дыр мен. Байдалым кончуг өкя-дир. Эки удудум, сагыш-сеткил тергиин эки».

Бистиң сеткил-сагыжывыс сээң-биле

«Космонавт-3-түң» төрелдери бистер бистиң Андрияннаң дээр дунмазы Павел Романович Сеңээ изиг байырывысты чедирип тур бис. Сээң эрес-маадырлыг чоруунну магадап тур бис. Ам бистиң сеткил-сагыжывыс силер ийи-биле. Ужудуушкун чедиишкинниг эртер, бистиң төрээн черивиске силерни удавас кужактап болур бис дээрзинге бүзүреп тур бис. Сыдыс алышкылары, силер бистерни мөңгези-биле төрелдештирдинер.

Андрияннаң төрелдери бистер болгаш чаңгыс чер чурттуглары шылгарадыр ужудуушкунну силерге күзеп тур бис. Ужурашкыжеге чедир, төрелдер.

Авазы Анна Алексеевна **НИКОЛАЕВА,**
акызы болгаш дунмалары **ИВАН, ПЕТР, ЗИНАИДА.**

Чебоксары, август 12.

«Восток-4» космиктиг корабльдиң ужудукчузу космонавт подполковник Павел Романович Попович.
Фото В. Жихаренконуу. СЭТА-ның фотохрониказы.

Дээр алышкыларынга алдар!

...Бөгүнгүнүң маадырларын бистер, совет кижилер биляп тур бис!

Совет космонавтарның чижеглээр чүве чок ужудуушкунун магадаашкын-биле хайгаарап тур бис. Совет Төрээн чурт, бистиң улуг улузувустуң күчүлүг эртеми болгаш техниказы дээш, сылдыстарже кайгамчык ужудуушкуннарны тургускан кижилер дээш, дээр алышкылары—космонавтар дээш чоргаарал-дыр! Аажок улуг өөрүшкү-дүр!—Ам сагыш-сеткилде чүве бо-дур.

Космоска эң баштай кады ужудуушкунну делегейде боттандырып турар Андриян Николаев, Павел Попович дээш бистер шуптувус аскежиктиг бис!

А. КРАСИКОВА.
«Рабочий» фабриканың аргыкчызы, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры.

Ленинград, август 13. (СЭТА).

СЭТА-ның ДЫҢНАДЫГЛАРЫ

Август 13-те Москваныы-биле 12 шак турда, космонавт Андриян Григорьевич Николаевтиң башкарып чорууру «Восток-3» корабль-спутник черни долгандыр 33 ужудуушкунну кылган. Космонавт Павел Романович Поповичиниң «Восток-4» корабль-спутниги черни 17 катап долганган. Эш Николаевтиң космиктиг ужудуушкуну ийи хонук ажыг үеде үргүлчүлеп турар. Кады ужудуушкун 25 шак чоруп келген.

Космонавтарның күш-дамыр байдалы дээш телеметриктиг контрольдуң медээлери болза оларның байдалының кончуг эки болуп турарының болгаш ажылдаар аргазының экизин херечилеп турар. Эштер Николаев биле Попович оларның судалы дең, 60—65. «Восток-3», «Восток-4» корабль-спутниктериниң кабиналарында температура дең, 15—18 градус болуп турар. Агаарның составы, шыгы болгаш базыышкыны өй-тавында. Космонавтарның эргежок чугула медицина болгаш гигиена байдалдары бүрүн хандыртыныр турар. Космонавтар эштер Николаев, Попович байдалывыс кончуг эки болгаш ужудуушкуннуң программазы чедиишкинниг күүсеттинип турар деп дыңнатканнар.

Таарыштыр каттыштырган саналга төптүг автоматчыткан командахемчээкчи комплекс болза орбитаорук болгаш телеметриктиг хемчээкчилерниң программазы-биле көрүнген бүгү чүүлдерни чорударын, оларны ажылдап кылырын болгаш космиктиг корабльдериң иштинде эргежок чугула информацияны дамчыдарын хандырып турар.

• • •

Совет космонавтарның кады ужудуушкуну чедиишкинниг чорун турар. Август 13-те Москваны-биле 16 шак турда «Восток-3» корабль-спутникте космонавт эш Николаев черни долгандыр 35 ажыг катап ужуткан. «Восток-4» корабль-спутникте космонавт эш Попович 19 ажыг долганытны кылган.

19 долганыгда «Восток-4» корабльден, 36 долганыгда «Восток-3» корабльден телевизия дамчыдылгазының эзлчеглиг сеансызын чоруткан. Дамчыдылганы төп телевидение болгаш интервидение чоруткан. Космонавтарның байдалы мурнуку хевээр кончуг эки болгаш эртем хайгаарадарын доктаамал чорудуп турарлар.

«Восток-3» корабль-спутниктиң борт журналынга дыка тей солун үүлдерни бижидим деп эш Николаев дыңнаткан.

Космиктиг корабльдериң аразында болгаш чер кырында пунктулар-биле корабльдериң радио харылзаазы доктаамал чоруп турар.

• • •

«Восток-3» болгаш «Восток-4» корабльдер бистиң бөмбүрзээвисти долгандыр боттарының ужудуушкунун үргүлчүлеп турар.

Космонавт Николаевтиң башкарып чорууру «Восток-3» корабль август 13-те Москваны-биле 19 шакка чедир черни долгандыр 37 ажыг катап дескинген болгаш бүдүн чартык миллион километрни ужудуп эрткен, ол болза черден Айга чедир ыракшылды дерт катап ажып турар. «Восток-4» корабль ол үеге чедир 21 ажыг дескинген.

Август 13-те космонавтар СЭКП ТК-ның Бирги секретары болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш Н. С. Хрущевтуң чедирген байырлыг радиограммазын алганнар. Харыы радиограммаларынга эштер Николаев, Попович олар кичээнгей болгаш ада сагыш салыышкыны дээш эш Н. С. Хрущевка изиг өөрүп четтириишкинни илергейлеп, мурнунга салдынган сорулгаларны алдарлыы-биле күүседир дээш бүгү күжениишкиннерни салыр бис дээрзин олар аңаа бузуреткеннер. Космонавт Николаев Европаның кырыбиле ужудуп бар чорааш, скандинав болгаш барыын-европа чурттарның улустарынга байырны дамчыдып, тайбыңны болгаш аас-кежикти оларга күзээн.

Космонавтар программаны ёзугаар эртем хайгаарадарын чорударын үргүлчүлеп турар. Олар баглаан системадан хосталып, корабльди башкарарын боттарының холунга алган болгаш шенелделериниң түннелдерин борт журналдарынга биживишаан, эргежок чугула хемчээшкиннерни чорудуп турганнар.

Космонавтар Николаев биле Попович олар боттарының аразынга ийи талалыг туруштуг радио харылзаазын тудуп, техниктиг информацияны солчуп турарлар.

Ийи космонавтарның байдалы кончуг эки, оларның сеткил-сагыжы омак-сергек. Дүште эки чемнендивис деп космонавтар дыңнаткан.

«Восток-3», «Восток-4» корабльдерде аппаратура өй-тавында ажылдап чоруур.

• • •

Августуң 13-те Москваны-биле 22 шакка чедир совет «Восток» болгаш «Восток-4» корабль-спутниктер космоска кады ужудуушкунун үргүлчүлеп турган.

Ол үеге чедир «Восток-3» корабль Черни долгандыр 40 дескинген болгаш 1 миллион 650 мун хире километрни ужудуп эрткен, а «Восток-4» корабль 24 дескинигни кылып, 1 миллион хире километрни ужудуп эрткен.

Космонавтар эштер Николаев болгаш Попович олар август 13-те онаалган шинчилел программазын күүсеткеннер.

Космиктиг корабльдериң аппаратуразы болгаш дерилгелери тергиин ажылдавышаан.

Тускай эртемниг эмчилериң түннелин ёзугаар алырга, космонавтарның кайызының-даа кадыы тергиин эки. Судалының согары болгаш тыныышкыны — таарымчалыг. Ажылдаарының шинээзи бүрүн эки. Чем чиири база эки.

Космонавтар боттарының аразында радио харылзаазын үргүлчүг тудуп чоруурлар. Космиктиг корабльдерден телевиденнелиг дамчыдылганы Совет Эвиделиниң болгаш Европаның миллион-миллион кижилери телевизорларга ол хүн көргеннер, космонавтар хүлүмзүрүп чөргүлаан. Эш Попович 23-кү дескинигде сеанс өйүнде телевизор-биле көрүкчүлерге байыр чедирбишаан, деңзи чоктуң байдалын көрүкчүлерге көргүскен, чүл дээрге улус көөрге керекседдер телевизорнуң камеразынга «аштып» чоруп турганнар.

Амгы үеде космонавтар эдлегиг ажыл хүнүн доозупкан, удуп чыдарлар.

• • •

Августуң 14-те Москваны-биле 6 шакка чедир Черни долгандыр «Восток-3» корабль-спутник 46 болгаш «Восток-4» корабль-спутник — 30 катап долганганнар.

Ужудуушкунуң программазын ёзугаар август 13-түң 21 шактан эгелээш, август 14-түң 4 шакка чедир космонавтар Николаев болгаш Попович удааннар. Ол өйде корабльдерни башкарары болгаш аппаратуралардың ажылын контрольдаары автоматтыг боттанып турган. Оон-биле кады телеметриктиг хемчээшкиннер системазының дузазы-биле удуп чыткылаан космонавтарның судалдарының согуушкунун болгаш тыныышкынын, а ол шыгаш корабльдериң иштинде агаарның байдалын демдеглеп турган.

Оттуп келгенииң соонда космонавтар эштер Николаев биле Попович күш-культура шимчээшкиннери кылгаш, эртенги чемин чип алганнар.

Чер-биле харылзааны тутказ, эки улудувус, байдалывыс тергиин экидир, агаарның температуразы, базыышкыны болгаш шыгы корабльдерниң иштинде мурнуку хевээр таарымчалыг-дыр деп дыңнаткылааннар. Космоска августуң 14-те кылыры-биле планнаан программаны ёзугаар боттарының хөй санныг база нарын хүзээлгелерин космонавтар ам күүседип киришкен.

«Восток-3» болгаш «Восток-4» ко- (Төнчүзү 2-ги арыңда).

Космодромдан репортаж

Сылдыстарже орук

Салып үндүрериниң шөлүгтежи. Долгандыр сайлыг оргулааш. Августуң изиг эртени.

Хөй чадалыг, кайгамчык улуг ракета. Ооң эң-не бажында—космиктиг «Восток-3» деп корабль. Ол даңгаар эртен шөлүгтеште кижи-даа чок. Ракетаны тудуп турар шаараш демирлер ындында тускай хептерлиг кижилер чүгле көстүр. Ол дээрге корабльдя ужудуушкунче белеткээн команда-дыр.

Кончуг эртe салып үндүрүүшкүн шөлүнден ырак эвесте Күрүне комиссиязының хуралы ажыттынган. Андриян Григорьевич Николаевти иштинде олуртуп каан «Восток-3» корабльдиң ужудуушкунуңуң дугайында аңаа чугаалашкан. Комиссияның даргазынга яязы-бүрү албанның кижилери илеткеп тургулаан. Кол конструктор чугаалаан чүүлдериниң түңнелин кылган чүве дег, мынча дидир:

— Чедирикчи ракета болгаш «Восток-3» корабль ужудуушкунга белен, космонавт база ужудуушкунга белендир.

Салып үндүрүүшкүнүнүң шагын комиссия адап каан. Биче өй эрте бээрге, эгелээн хүнүңүң шыпшыңын ракетаның күүдүг шимчедикчилериниң дааш-шимээни үрептер, ол шимчедикчилер хөй тонналыг, ужудуп чоруур лабораторияны чер чоогунуң делгеминге чедирер апаар.

Чүрек өөрүп, амырап турар, чүге дээрге, чаа маадыр кижи болза үшкү сонеат кижи болуп турар. Бистиң чон чоргаарап турар, чүге дизе, космиктиг эртениң даңы совет черге адып келген, ооң кайгамчык оолдары Юрий Гагарин биле Герман Титов баштайгы космонавтар болганнар.

Бо репортажтың одурутларын бижип турар өйде салып үндүрүүшкүн шөлүчүгежинден ырак эвесте улуг эвес бажыңчыгашка космонавт болгаш ооң эжи физзарядка кылып турган. Ооң соонда эмчи эки шинчээн, эртенги тускай чем. Бир өске өрээлге космонавка хеп кедирип, агаарга чораааш дамчыдылга кылыр чүүлдерни хынаан. Ооң соонда ооң бодунга ужудуушкун өйүнде кедер тускай хепти кедирген. Каш минута болганда космонавтар автобусче кирип, база-ла тускай сандайларга олургулапкан. Чазаглыг оруктап машина маңнап орда ракетаның мөңгүннелчек өңү көстүп келди.

...Салып үндүрүүшкүнүң боттандырарының мурнуу хүнүнде ол бажыңга барып чордувус. Бичии өрээл, соңгазы бүгү хава-биле өйлеш. Ийи оруң салып каан, оларның кырында баштайгы космонавтар Юрий Гагарин биле Герман Титовтуң чуруктарын делгээн. Төгерик стол, ооң кырында чечектер, хөл-шыдыраа. Тумбочка кырында каш ном. Ээлери-даа чок, ынчангаш бистиң космонавтарның эмчизи хүлээп алды.

— Бо өрээлге ужудуп үнериниң мурнунда баштайгы космонавтар чурттап турган чүве—деп, эмчилериниң бирээзи чугаалай-дыр.—Октаргайны штурмнаарынга сөөлгү белеткелдерни олар маңаа доозуп турган. Ам бо өрээлде Андриян Николаев болгаш ооң өңнүү түр «кинр бижидип» алганнар.

— Космонавт кайда дыштанып турарыл?

— Гагарин чыткан орунда.

Өрээлче космонавт өңнүктер Андриян Николаев болгаш ооң эжи шимээргеп кирип келген.

— Бисте аалчылар келген-дир—деп Николаев баштактанып чугаалаш, бо өрээлче кириңер деп чалай-дыр.

Чаа, үшкү «дээр оглу-биле» журналистериниң чугаалажыышкыны болган чүве.

Корабльдиң ужудуп үнүптериниң мурнунда сөөлгү хүннер канчаар эрткенин бистиң сонуурган турганывыс чугаажок. Салып үндүрүүшкүнүңүң мурнуу хүннери эң-не чүткүдүг ажылдарның байдалынга эрткен дээрзин космонавт чугаалап берди.

— Өөредилге үезинде алдынган бүгү-ле билиглер дээрге, өөредилге төвүнге белеткел ужудуушкунарының хүннеринде база катап шиңгээттинип алдынып турган ышкаш болду—деп, космонавт чугаалаан.—Ынчалза-даа кол шылгалда мурнувуста болдур ийин—деп, чымчаа-биле, шүлүктээзинг кыдыр Андриян чугаалады. — Ынчаарга ол шылгалда туттунар дээрзинге бүзүрээр мен. Мени өөреткен бүгү кижилерге, ылаңгыя кол конструкторга чүректиң ханызындан четтирдим деп чугаалакаар-дыр мен. Ол тергиин эртемден—негелделиг, ооң-биле кады, сагыш човаңгыр, чымчак чүректиг.

Космос дугайын, ам болур ужудуушкун дугайын чугаалажы бердивис. Хөй чүве чугаалавас Андриян черле кыска, бөдүүн чугаалап олур.

— Космиктиг делгемни шиңгээдип алыры —улуг болгаш нарын херек. Октаргай делгемин кады өөренип көөр дугайында совет саналдарны АКШ деткивейн барган болгай. Космосту өөренириниң чугулазының дугайында Никита Сергеевич Хрущевтуң канчаар чечени-биле чугаалаанын утпаан боор силер: октаргайның ханызынче ырап кирип турар кижиниң мерген угааны быжыг тайбыңче орукту тып ап, космостуң чүс чылында, ындыг кончуг улуг эвес-даа ышкаш бол, бүгү кижилерге ам-даа үнелиг бистиң Бөмбүрзээвиске бүгү улустарның чечектелиишкинин хандырарынга бараан болзун деп кижи күзээр-дир деп ол чугаалаан болгай.

Андриян Николаевтиң далаш эвес чугаазын дыңнап, мынчаар бодап олурдувус:

— Бистиң кайгамчык совет мөзүвүс бо-дур. Чувашияның ырак көдээ суурундан бөдүүн таралчын кижи оглу кижилерниң келир үези дээш, оларның эки амыдыралының херээ дээш бодун бердинеринге белен. Ам кылып турар бүгү үүлдер—келир үе дээш кылдыныр турар болгаш бистиң төрээн бөмбүрзээвис—Черге шуут хамаарыжыр.

Ооң ам болур чиик эвес, шуут чугаалаарга, берге херээнге чедиишкиниг болуруп Андриян Николаевке күзеп каааш, ооң-биле, ооң эжи-биле байырлашкаш, чорупкан бис.

...Автобус турупкан. Оортан Андриян Николаев үнүп келдя. Космонавт өөрү-биле ол байырлажып чарылгаш, Күрүне комиссиязының кежигүннери чанында чыылган ракетаның баарынче далаш чокка базыпкан, а ол комиссияда Кол конструктор, космонавтиканың Теоретиги, эртемденнер болгаш конструкторлар кирип турар.

Бодунуң өңнүүнге сүмелери-биле дузалаар дээш Юрий Гагарин биле Герман Титов база ол космодромга чеде бергеннер.

— Эш Күрүне комиссиязының даргазы, ужудуушкунга белен мен. Космонавт Николаев—деп космонавтың илеткелин дыңнап кагдывыс.

Рапорт хүлээп алдынган. Күрүне комиссиязының даргазы космонавты купсахташ, ошкап кагды. Күрүне комиссиязының өске-даа кежигүннери ооң-биле байырлажып, чедиишкиннериг болуруп күзедилер.

Көдүрер чада чанында шөлче Андриян Николаев үне бергеш, 1961 чылда Юрий Гагариниң кылганы ышкаш ол чаңчыл-биле совет улуска кыска чүве чугаалаан. Ол чугааны сөөлүнде чурттуң бүгү-ле радиостанцияларынче чонга тарадыр кылдыр чорудуп бээри-биле магнитофонга бижидип алды.

Андриян Николаевтиң чугаазын дыңнап турар өйүвүсте ооң боду биске онза өңдүр, даштан сиилип каан дег сагындырып турду.

Эртем талазы-биле бо чаа шенелде шинчилел кайгамчыктыг түңнелдерни берип, бистиң Төрээн чуртувусту болгаш чонувусту алдаржыдар дээрзинге Андриян бүзүреддиг.

Бодунуң эжин космонавтар кичээнгей-биле дыңнап турлар. Олардың кижи бүрүзү Андриян Николаевке черге чаагай чанып келирин күзээш, мынчан бодаары чугаажок:

— Бистиң ээлчээвис кажан келир ирги?

Ол үе келир, ыяавыла келир. Чүге дээрге космиктиг үе чүгле чаа эгелээн болгай.

—Черге дургени-биле ужурашкыже — деп бодувуң чугаазын Андриян Николаев доосту. Оон кезек ыыт чок тургаш, чыылганнарже холуң чайгаш, ыңай шинтпирлин-биле базып киришти.

Ам Кол конструктор-биле ужурашкынының, ооң-биле журналистериниң чугаалажыышкынының дугайында чугаалажыыл. Биске чүгле он минута арткан турган, ынчангаш чүгле ээ кол чүүлдерни оон айтырып турдувус.

АЙТЫРЫГ: «Восток-3» корабльдиң мурнунга тургускан эртем талазы-биле сорулгаларны чугаалап берип көрүңерем.

ХАРЫЫ: ол сорулгалар хөй болгаш янзы-бүрү. Кол сорулга — кижиниң организминге деңзи чок байдалдың салдарын өөренирин уламчылаары. Ужудуушкун үезинде космонавтың ажылдаар шинээзинге кайы хирези-биле ол болуушкун салдар чедирерил. Ындыг медээлер эртемге онза чугула. Ол медээлерни алырының перспектива талазы-биле ужурдузазы улуг. Чаа ужудуушкун бүрүээ-ле — ол дээрге хамыктың мурнунда космонавтың чаа ужудуушкуну, база бир чаа кижи болур-дур. Конструкторлар, эртемниң төлээлекчилери бистерни октаргай делгеминче чаа ужудуушкун бүрүзү космиктиг корабльди улам ынай болбаазырацгайжыдарынга эргежок чугула шинчилел шенелде материалдары-биле байыдар дээрзи черле билдингир.

Ийиги сорулга — чоокку космос дея адаар түүлдүң физика талазыбиле мөзүзүн шинчилээри болур.

Адактың сөөлүнде сөөлгү сорулга —ужудуушкун өйүнде корабльдиң бүгү-ле системалырының ажылын база катап-катап өөренип көөрү болуп турар. Алдынган медээлерни космиктиг корабльдерни чогаадып кылырынга ажыглаар бис.

АЙТЫРЫГ: чижээлээрге, «Восток-3» корабльдя болбаазырацгайжыдары кандыг утланыышкын-биле чоруп турганыл?

ХАРЫЫ: чер чоогунуң делгеминге корабльдиң ужудуушкуунуңуң идегелдиг болуруп хандырар талазыбиле бистиң конструкторларывыс хөйну кылган.

АЙТЫРЫГ: «Восток-3-түң» ужудуушкунун Айга чедериңге базым кылдыр санап болур бе?

ХАРЫЫ: ийет, чамдык талазы-биле, черле бистиң бүгү-ле чүүлдерни кылып турарывыс ышкаш, ынчаар чугаалап болбайнаан. Бистиң оруувус — чоокку космосту өөренириниң көөрүнге кирери болгай. Ай дээрге келир үеде бистиң космонавтарывыстың эртем талазы-биле шинчилээр чери болу бээри чигзиниг чок.

• • •

Салып үндүрүүшкүн шөлү куруглай берген. Күрүне комиссиязының кежигүннери тускай черинче киргилей бердилер, оортан космонавка сөөлгү даалганы бээр болгаш: «кодурлуп үнер» деп команданы бээр.

Хайгаарал черинче чоруптувус.

«Восток-3» — бо тур. Ол дээрге—Андриян Николаевтиң «ажылдаар кабинединдиң», черге амыдыралдың ёзулуг кезээ-дир. Ооң «кабинединде» агаар чогуур саннын-биле бар, чылыг-соогу, шыгы база-ла херектиниң-биле хандыртынган. Сугнун, чинр чемниң курлавыры октаргай делгеминге аян-чорук кылырынга чогуур таарымчалыг байдалды тургузуп турар. Чер сирт-ле дидя. Ол болза шимчедикчилер күүдүг амыдыралын эгелей бергени ол. Олар салып үндүрериниң тургузуунуң кырынга ракетаны көдүрүп келген. Кайгамчыктыг, магаданчыг көдүрүп үнүп келгей! Черниң тыртыышкынының күжү-биле кижиниң угаанының чогаатканы күжү аразында хүрешкен. Кым тиилээрил? Сактырга, ракета шимээн чокталып, агаарга астына бергензиг. Хеп-хенертен ракета чедиришкизи чидин-биле дыңнаар дуп чок ханызынче хап үнүпкен. Кижиниң мерген угааны тиилээн!

«Восток-3» корабльдиң ужудуушкуну эгелээн. Ынаар-ла дескинип-ле, дескинип үне берди. Бүгү-делегей ужур-дузалыг болуушкун дугайында баштайгы өөрүнчүт медээлерни радио космодром кырынга дыңналдырып келген. «Восток-3» корабльден коммунист Андриян Николаев мынчаар дыңнадып келген:

— Бүгү чүве таарымчалыг. Бүгү чүве эки чоруп тур. Ужудуушкун уламчылап тур.

А. РОМАНОВ,
СЭТА-ның тускай корр.
Космодромдан.

КОСМОСТУҢ МААДЫРЛАРЫ АЛДАРЖЫП ТУРЛАР

СЭТА-ның ДЫННАДЫГЛАРЫ

(Төнчүзү. Эгези 1-ги арында).

рабльдериниң бөлүү-биле ужудушкуну көрдүнген программа ёзугаар үргүлчүлеп турар.

* * *

Совет космонавтар эштер Николаев болгаш Попович оларның космоста кады ужудушкуну чедиишкинниг үргүлчүлеп турар.

Августуң 14-те Москваныы-биле 8 шакка чедир космонавтар бөмбүрзектиң мурнуу чартыынга ужудуп чөрүп турганнар. Корабль-спутник «Восток-3» Черни долгандыр бодунуң 47-ги дескининиң дооскан, а корабль-спутник «Восток-4» — 31-ги дескинигни кылган.

Көрдүнген программа ёзугаар эртем талазының хайгаараашкыннары корабльде үргүлчүлеп турар. Ол хайгаараашкынның түнелдерин космонавтар борт журналынга демдеглеп, ында бар магнитофонга бижип база Черже доктаамалы-биле дыннадып чөрүп турарлар. Эш Николаев Айны хайгаарап көрүп, ону кинога тырттырган. «Восток-3» корабль-спутниктиң иштинде агаарның температуразы Цельсия-биле 20 градус, базыышкыны 1,2 атмосфера, шыгы 75 хуу деп дыннаткан. Эш Поповичиниң дыннадыы-биле алырга, корабльдиң иштинде температура Цельсия-биле 15 градус, базыышкын 1,1 атмосфера болгаш шыгы 75 хуу болуп турар.

Космонавтарның боттарының байдалы болгаш сагыш-сеткили тергин эки. Медицина талазы-биле хайгаараалдарның хереченилеп турарындан алырга, космонавтар ужудушкуннуң байдалын эки эртип турарлар. Космонавтарның судалдарының согуушкуну 60—65-тиң иштинде, тынарының дургени 10—12 болуп чоруп турар. Космонавтарның кайызы-даа медицина талазы-биле боттарын шинчилеттинип көрген, оон түннели эки болган.

Космос орууниче космонавтарны үдеп турган болүк журналистерниң чедиргеи байырын корабльдер-спутниктерже дамчыдып берген. Совет номчукчуларның мурнундан космонавтарга чаагай оруктар олар күзээннер. Чылыы-биле байыр чедиргени дээш, эштер Николаев биле Попович четтиринишкинин илереткеннер болгаш космостан байырны черже дамчытканнар.

ЧОРУУҢ ЧОГУЗУН, ЭРГИМ ЧАҢГЫС ЧЕР ЧУРТТУУВУС

УЗИН. (Киев область). Август 12. (СЭТА). Подполковник Павел Романович Поповичиниң башкарып чорууру «Восток-4» деп база бир космос кораблин Черниң спутнигиниң орбитазынче салып үндүрген дугайында медээ Киев областа район төвү Узинге хенертен чеде берген. Космостуң ырак делгемнерин оларның чаңгыс чер чурттуг кижизи чагырып ап чоруур болган.

Дөртку космонавтың төрелдериниң чурттап турары Первомайская кудумчуда № 22 бажыңга СЭТА-ның дыннадыын онза өөрүшкүүр уткаан. Медээни дыннаан соонда маадыр космонавтың авазы Федосья Касьяновнаның характарының чажы өөрээниңден төктүп келген.

— Мээң алдарлыг оолчугажым, чоруун чогузун! Сыдыстарның улуг чаагай оруунга сени аас-кежии үдеп чорзун!—деп авазы чугаалаан.

Космонавтың адазы Роман Порфирьевичиниң сүрээдексеп олурары илден. Радиону ол кичээнгейлиг дыннап, сырый салдарын болганчок-ла эәрип каап орган.

Өрээлге кижилер улам көвүдеп келген. Олар Павел Романовичиниң төрелдеринге чүректиң ханызындан байыр чедиргеннер.

Телефоннар амыр-соксаал чок дагжаан, кижилер Москвадан, Ленинградтан, Киевтен, Харьковтан, Рязаньдан, Одессадан телефоннап турган. Чурттуң бүгү чүктеринден совет кижилер подполковник Павел Поповичиниң төрелдеринге байыр чедирип турган. Роман Порфирьевич болгаш Федосья Касьяновна Андриян Григорьевич Николаевтиң авазы —Анна Алексеевнага байыр чедирген телеграмманы боттарының эдлээнде чоруткан.

Космонавтың төрелдериниң коданының чанында Узинниң хейхей чурттакчылары чыглып келген. Өске суурларның аалчылары база келгилээн.

Космосту шинээдип алырынга чаа чедиишкинге тураскаатказын митинг удаваанда хоорайның стадионунга болган.

Митинг болган черге Павел Романович Поповичиниң дириг чечектер-биле шимээн портредин тургузушкан. Индирже космонавтың авазы болгаш адазы үнүп келгеннер.

Райкүүскомнуң даргазының оралакчызы Ф. А. Парникоза митингини ажыткан. Оон соонда партияның Узин райкомунуң секретары Я. Д. Мышелов сөс алган.

— Совет улустуң гениий-биле кылган чаа кайгамчыктыг маадырлыг чорук дугайын бүгү делегей көрүп билген — деп ол чугаалаан.— Кижи төрелгетеннин төөгүзүнде эң баштай-ла космоска болүк үжудушкунну боттандырган. Черни долгандыр бүдүн дүн-хүн иштинде ужуп турар майор А. Г. Николаев биле кады космостуң делгемнеринде бодунуң «Восток-4» деп корабли-биле бистин алдарлыг чангыс чер чурттуувус Павел Попович киискидир ужуп турар-дыр.

Дөртку космонавтыга чүректиң ханызындан байырын чедирбишаан, төрээн черинче амыр менди чедип кээрии оратор күзээн.

Оон соонда митингиге дөртку космонавтың чажындан тура эжи А. Г. Ищенко, № 1 ортумак школаның башкызы О. Г. Романенко, чигир заводунуң ажылчыны С. И. Лысенко, ол-ла школаның өөреникчизи Руслана Яковенко олар чүве чугааланнар.

Чыылганнарның чылыг алыш часкаашкыны боон турда 4-кү космонавтың адазы Роман Порфирьевич Попович чүве чугаалаан.

Митингиниң киржикчилери космонавтыга телеграмма чоруткан. Инда чугаалап турары болза: «Восток-4» деп корабльге силерниң космоска маадырлыг ужудушкунуңар дугайын силерниң чангыс чер чурттугларынар улуг өөрүшкү-биле дыннадывыс. Космос делгеминге үшкү космонавт майор Андриян Григорьевич Николаев биле ужурашкаш, узинчилерниң чүректиң ханызындан байырын анаа дамчыдып көрүнер. Силерге чоргаарланыын, чедиишкиннерин, Төрээн черинерже мени чаагай чедип кээринерни күзедивис!»

В. ДЫМИНСКИЙ,
(СЭТА-ның корреспондентизи).
Узин, август 12-де.

Телевидение антеналары космосче көрүнген

МОСКВА, август 13. (СЭТА). Москва телевидениезиниң диктору 3 дугаар космонавт-биле шуут телевидение харылзаазының эдлчеглиг сеанзызын чарлапканда «Восток-3» деп космос корабли бистиң планетавысты долгандыр бодунуң 35-ки дескининиң доозуп турган.

...Корабль бистиң чуртувустуң девискээринче чоокшулап орган. Хүлээп алыр антеналарны ажылдаткаш, космосче угландырып каан тургулаан. Экраннарда шокараңнаан дүрзүлер чуруттукуп турганы — хүлээп алыр таарыштырылгалар четчир күштүг сигналдарын алгалак. Экранга чыры, дүрген солуңуп турар дендектер көстүп келгилээн. Кабинаның барааны көстүп, ак шлеминиң дүрзүзү илереп, а оон соонда космонавтың арыынын хевирн көстүп келген. Кабинада кылып каан дамчыдыкчыларның бирээзи Андриян Николаевтиң арнын уламаттыр көргүзүпкен. Хенертен бир-ле ак чүве — көстүр черже оожум чылып келген — ол болза ССРЭ-ниң сулде демдээ тода көстүп турар борт журналы-дыр.

Хүлээп алыр станция бортта таарыштырып каан өске дамчыдыкчыже харылзааны шилчидипкен. Ам космонавт курааңга чедир көстүп келген. Ол ковайып туруп келгеш, мойнун эзилдиргеш, иллюминаторже көрген дег болган, оон соонда бир-ле чүвеже чиге көре бергеш, чугаалажыышкынны эгелей берген, ол дээргс «Сокол» болгаш «Беркута» деп ийи космос радиостанцияларының эдлчеглиг чугаалажыышкыны болганы магатчок.

Экраннарда кезек када көстүп келген бырлаңнаашкыннарның соонда дамчыдыкчыларны база катап ажылдадыпкан. Космонавт ам көстү берген. Оон арнын ол дээрезинде окна көскү кылдыр дамчыткан. Оон салдарының чаала үнүп кел чыдары илдең болган. Космонавт хүлүмзүрүүшкүн каан. База катап ковайгаш, холу-биле шлемнин туткан. Ынчалза-даа хүлээп алыр станцияже дамчыдып турар сигналдарның шимээнин памдай берген... Сеанс төнген.

Бистерни хей-аът киирип тур

Август 11, суббота. Ажыл шагы төнген түрээжок, колхоз конторазында кижилер-ле хөй. Агроном эш Кара-Куске, колхоз даргазы эш Шулуу-Маадыр оларның аразынга дүжүт ажаан алышкынынче эгелеп киреринің дугайында чугаа чоруп турган.

4 шак 55 минута. Радиога анаа дамчыдылга үзүктели берген...

...СЭТА-ның дыннадыы!.. «Восток-3»... Ужудукчу-космонавт майор Андриян Григорьевич Николаев.... диген дикторнуң өткүт, хоюг, бодандигир үнү кижилериниң кичээнгейин хаара туда берди. Оларның арын шырайларында чаа өөрүшкү болгаш чоргаарал илден апарган.

— Үшкүү ол-дур! Онза-ла аа эштер! Юрий Гагарин, Герман Титов, а бо — Андриян Николаев! Ада-чурттуң чүгле чер кырынга-даа эвес, харын октаргай делгеминге-даа алдаржыдып ыыдаан эрлер-дир ийин. Ынчүнүр,

адаарганар,

Мен — Совет Эвиделинниң хамаатызы мен!—деп, чоргаар чугаалаар деп колхоз даргазы чугаалап эгелээн...

— Магалыг-дыр эштер! Совет эртемнин болгаш техниканың бо чаа чедиишкини, үшкү совет космонавтының октаргай делгеминде тайбың чаагай соруглалыг үжудушкуну бисти, бүгү совет кижилерни тургузукчу ажыл-ишче улам-на хей-аът киирип турар-дыр. Бригадавыс бүгүнге чедир 220 ажыг тонна сигенни белеткээн. Хүлээлгевис болза, 900 тонна болгай. Ынчангаш ажылдың темпизин хүн-бүрү ийи-үш дапкыр дүргедиип тургаш, хүлээлгевисти август 25-те күүседир соруглалыг бис—деп, бригадир эш Маны-Хая чугаалаан.

Бригаданың кежигүннери колдуунда-ла аныяктар, школачылар. Олар октаргай делгеминче үшкү совет кижинин тайбың соруглалыг—кижи төрелгетеннің келир үедеги салым хуузунга, делегей эртеминин херээнге ужур-дузалыг ужудушкунунуң дугайын дыннаан, чүректин изиг өөрүшкүзүү-биле дикиттиг адыш часкап, катка-хөлүг, чоргаралдыг болганнар.

Тес-Хем районнуң ажыл-ишчилери республиканың бүгү ажылчы чонунары-биле бир демей үшкү болгаш дөртку совет космонавтыларның октаргай делгеминче ужудушкунунга дүрүм ёзугаар чоргаарланып, коммунизминиң чырыткылыг дидинче хере базып олурар улуг Төрээн чуртунга, совет эртем болгаш техникага кызыгаар чок ынакшылдың база катап илергейлеп турарлар.

М. ОЮН.
Тес-Хем район, «Чодураа» колхоз.

Тудугжуларның чоргааралы

«Восток-3», «Восток-4» корабльдер-биле космосче чедиишкинниг ужудушкуннар кылган ССРЭ хамаатылары майор Андриян Николаев, подполковник Павел Романович Попович оларның эрес-дидим чоруктарын «Тыва даг-дугу» тудугнуң хөй санныг ажылчыннары, инженер-техниктиг ажылдакчылары болгаш албан-хаакчылары ажок улуг чоргаарал-биле демдеглеп турарлар.

Боттарының хүнүн күш-ажылчы чедиишкиннери-биле уткуп байырлавышаан, тудугжулар үшкү космонавт Андриян Григорьевич Николаевке байырлыг телеграмманы чоруудуп берген, ында бижээни болза:

— Космосче силерниң ужудушкунуңар бистиң улуг Төрээн чуртувустуң ат-алдарын улам бедидер, бүгү делегейге тайбыцны быжыглаар деп, чоргаарланып, оон-биле кады тудугжулар бистерниң холдарывыс-биле түдүн тургускулаан фажыңнарывыс, фабрикаларывыс, заводтарывыс улустуң чаагай кежиктери болуп чүс-чүс чылдарда меңгежирээн турарын база демдеглеп тур бис, эргим эш Николаев, ынчангаш чер кырынга менди чаагай ээп чанып келиринерни күзедивис — дээн.

* * *

Ийи совет космос корабльдери бодунуң ужудушкунун үргүлчүлеп турар. Ол дээрге космос корабльдериниң болүк ужудушкунун делегейге бирее дугаарында кыганы ол. Олар орбиталарда моок чоруп турар. Космонавтар түгле радио-биле чугаалашкан эвес. А. Николаев иллюминаторга «Восток-4» деп корабль-спутниктиң ужудушкунун хайгаарап көрген.

Сылдыстарның делгемнерин өөрээриниң оруунга база бир канчаардаа ажок улуг базымны кылган дээрэни бүгү делегей хүлээп көрүп турар, ону октаргайның шинчилеттинмээн делгемнеринче бир-ле дугаарында оруктуу иээн совет кижилер кылып турар.

А. РОМАНОВ.
СЭТА-ның түскай корреспондентизи.
Космодром, август 12.

Космос корабльдери ужудуп үнүп тур

★

Космодромдан репортаж

★

Бөгүн Космодромга база катап өндүр чаагай хүн — бүгү чүве иштинге Павел Романович Поповичиниң олуруп алгаш чорууру «Восток-4» деп космос корабли ужудушкуна белеткээринге чагыртқан турган. Бир хонуктуң дургузунда черниң орбитазынга космосче бирээзиниң соонган чаа корабль-спутникти эдериштир салып үндүрери дээрге октаргайны чаалап алырының төөгүзүнге көстүп көрбээн. Ол дээрге—чурттуң будүрүкчү күжүнүң күчүлүг өзүлдезинин, коммунизм тургузуун турар улустуң, оон эртемдевилериниң, конструкторларының, тоолчургу XX ээктиң тудугжу ажылчыларының — күчүлүг ракета тудугжуларының талантылыг чоруунуң хереченизи-дир.

«Восток-3» деңзи чок океанны чедиишкинниг оруктап каан. Космодромда бүгү кижилер Андриян Николаевка өөрүп, программаны боттандырарының талазы-биле оон шылажыккай, ылаптыг ажылынга чоргаарланып турар. Мында «Восток-3-түн» ужудуушкунун кичээнгейлиг хайгаарап турар. Ынчангаш бөгүн кэтүүнү сигналдарын алгалак. Экранга чыры, дүрген солуңуп турар дендектер көстүп келгилээн. Кабинаның барааны көстүп, ак шлеминиң дүрзүзү илереп, а оон соонда космонавтың арыынын хевирн көстүп келген. Кабинада кылып каан дамчыдыкчыларның бирээзи Андриян Николаевтиң арнын уламаттыр көргүзүпкен. Хенертен бир-ле ак чүве — көстүр черже оожум чылып келген — ол болза ССРЭ-ниң сулде демдээ тода көстүп турар борт журналы-дыр.

Хүлээп алыр станция бортта таарыштырып каан өске дамчыдыкчыже харылзааны шилчидипкен. Ам космонавт курааңга чедир көстүп келген. Ол ковайып туруп келгеш, мойнун эзилдиргеш, иллюминаторже көрген дег болган, оон соонда бир-ле чүвеже чиге көре бергеш, чугаалажыышкынны эгелей берген, ол дээрге «Сокол» болгаш «Беркута» деп ийи космос радиостанцияларының эдлчеглиг чугаалажыышкыны болганы магатчок.

Экраннарда кезек када көстүп келген бырлаңнаашкыннарның соонда дамчыдыкчыларны база катап ажылдадыпкан. Космонавт ам көстү берген. Оон арнын ол дээрезинде окна көскү кылдыр дамчыткан. Оон салдарының чаала үнүп кел чыдары илдең болган. Космонавт хүлүмзүрүүшкүн каан. База катап ковайгаш, холу-биле шлемнин туткан. Ынчалза-даа хүлээп алыр станцияже дамчыдып турган сигналдарның шимээнин памдай берген... Сеанс төнген.

— Мээң харын үжеэ бичии ажып турар—деп космонавт чугаалай-дыр—ус-дарган училищезин доостум, оон соонда техникумга кирдим. Ужудукчу чордум, ам космонавт мен. Маңаа космос талазы-биле мээң улуг акыларым Юрий Гагарин биле Герман Титов олар мениң дузалаан деп Павел Попович чылыы-биле чугаалап турар.

Космонавтарның болүүн четчелээн соонда удатпаанда ацаа партия организациязы тургустунган, эштери ону секретарга соңгуп алган дээрзининң дугайын ол ужуражыышкынывыска Павел Романович чугаалаваан.

База бир ужуражыышкыв. Дүүн кежээ чаңчыл болган митинг болган, анаа даалганы чедиишкиннинг күүсеткеш, төрээн черинге ээп кээрин Павел Поповичиге өөрү күзээн.

Бистер ужудуп үнер шөлдүң чөөгүнда өрээлге ажылдап олурган бис, техниктиг удуртукчунуң командазы радиога дыңнаалып турган, янчаарга ол удам-на эвээжеэ бар чытван, дөртку космонавтының дежэн чок талыгырга ужудар корабли белеп болур, удавас ажыл доостур дээрзин бис билип турган бис.

Корабльдя салып үндүрериңге чедир каш шак арткан.

«Ужудуп үнер» деп команда кайын дыңнаалырыл?

Черниң кырын демир бетон-биле шып каан. Чаданы куду бадыптывыс. Мында сооксумаар. Моон күрүне комиссиязының даргазының, техниктиг удуртукчунуң турар черин көргүстү. Ынчангаш моон автоматтыг тургузулганыш дузазы-биле «ужудуп үнер!» деп, ёң күзенчиг командаы берип турар.

...Радиога шак үеэн санап турар. Хронометриң согунчугажы ужудуп үнериниң шагынче далаш чокка чоокшулап орган. Ракетаның чанынга күрүне комиссиязының кежигүннери чыглып келген. Автобус келген, оон скафандрын кедип алган космонавт үнүп келдя. Бо черде хүн каждан кезээдези ышкаш улам чырып, өкпең кызыл скафандр, ак гермошлем (бөргү) алдынаңдыр чырып турган. Гермошлем дээрге, кончуг солуун. Чижээ, буржунажыкты база каптарга арынар хереленнин кээр. Шлемда кулакка дыңнаар ийи херексел бар. Оларның кайызы-даа бодунуң радио станциязы-биле харылзажыр.

Космонавт кончуг таарымчалыг деп чугаалап турар. Кулакка суп аар херекселдиң бирээзинге орус дылга, а өскезинге украин дылга ырларны дыңнап болур деп Павел Романович баштактанды.

Ужудуп үнериниң мурнуу чарында чаңчыл болган чугааны чугаалаан болгаш космонавт-4-ту лифт корабльдиң иштинче аппарган.

Бистер хайгаарал пунктузунга турар авс-кежиктиг болуп, сөөлгү айтыышкыннарны, космонавт-биле күрүне комиссиязының даргазының, техниктиг ужудукчунуң, ол ышкаш командылал пунктузунга турган Юрий Гагарин оларның аразынга болган чугааларны радио-биле дыңнап турган бис, хөй чадалыг ракетаны салып үндүрериниң удуртулгазын шак оон боттандырып турар. Күрүне комиссиязының даргазы мынчаар айтырдым:

— Бодуңарның байдалыңар кандыг-дыр, Павел Романович?

— Байдалым кажангыдан-даа артык-тыр, сагыш-сеткил тергиин экиндир—деп, космонавт Попович омаксергек харыылады.

Юрий Гагарининң таныш үнү дыңнаалды. Ол бодунуң эжинге сүмелерин болгаш күзелин дамчыткан. Космонавт-4 өөрүп четтиргенин илеретти.

15 минутаның белеткелин чарлаан. Ол дээрге ужудуп үнеринге чедир 15 минута артканы ол.

Ылаап-ла айыттынган шагында 11 шак 02 минутада «Восток-4» дээрже кылыйтып үнүптү. Ылаптыы-даа кайгамчык. Амгы үеле аэродромнарда ышкаш хөй кижи олурар үлүг корабльдер космодромнардан ужудуп үнүп, кээп хонуп турар уе база кээр.

Сылдысталдыр чырыткыланмышаан, «Восток-4» ак-хөк дээрже ажыттаны берди.

Черниң чоогунга, бистиң планетавысты долгандыр аян-чорук кылыр кижилер космонавтарже көрүп тур бис. Оларның арынларында өөрүшкү, хүлүмзүрүүшкүн. А космонавтан мындыг медээ келген:

— Шупту-ла тергиин экн чорун тур, сагыш-сеткил чүден-даа артык чаагай. Черни көрүп тур мен. Оон чаражы кайгамчык-тыр! Далайлар, аргалар, хемнер.

Мээң-биле кожа турган кижилерниң бирээзи ужудуп үнген корабльдиң үүнче көргеш мынчаар баштактанды:

— Павел анаа Андрияң-биле ужуражып, чүректиң ханызындан байырдан чедирип көр.

Бөгүн болуп көрбээн чаагай чүүлдер болган кайгамчык солун хүн болган. Элээн каш шак эрткенде ковчуг солун медээ—космонавт-3 Андриян Николаев-биле космонавт-4 Павел Попович оларның боттарының корабльдериниң аразы чоокшулажы берген, аразында ийи талалыг радио харылзааны тургускан болгаш чүректиң ханызындан байыр чедиришкинин солушкан дээрзин дыңнаткан.

Бистер космостуң Кол Теоретизиге дораан-на чеде бергеш совет ийи корабльдериниң космоска карыы үе-үеэдарының болгаш оларның аразында ийи талалыг радио харылзааны тургускаанының ужур-дузазын чугаалап бээрин оон дилээн бис.

Эртемденниң чугаалааны болза — ийи үүнүүн дургузунда космостуң ийи корабльдерин салып үндүргени хамыктың мурнунда ындыг ужудушкуннарны чорударынга эргежок чугула бүгү техниканы эки шингээдип алганын хереченилеп турар. Герман Титовтуң ужуткаңы дег болуушкун үр чоруурунуң талазы-биле амгы үеге чедир турбаан. Ужудукчу-космонавт Андриян Николаевтиң башкарып чорууру «Восток-3» ам безин ол чедиишкинни эрткен-дир. Ол болза космостуң корабль-спутниктериниң ырады ужударының талазы-биле бисте «хурлаавыр» бар деп чүвени көргүзүп турар. Америк астронавтар черни ужудуп үш-ле долганган деп чүве билдингир болгай. Андриян Николаев бодунуң кораблинге бо шакка чедир безин черни 18 катап долганган. Ам космоста ийи совет корабльдер чоруп турарын чугаалаан болгай мен, олар боттарының аразында радио харылзааны тургузуп алган. Ол дээрге техниканың чугула чедиишкини-дир. Бо болза космосту улам ыңай шингээдип алырынга, ылаңгыя келир үеде планеталар аразының станцияларының харылзаазын организастарынга улуг рольду ойнаар.

* * *

Ийи совет космос корабльдери бодунуң ужудушкунун үргүлчүлеп турар. Ол дээрге космос корабльдериниң болүк ужудушкунун делегейге бирее дугаарында кыганы ол. Олар орбиталарда моок чоруп турар. Космонавтар түгле радио-биле чугаалашкан эвес. А. Николаев иллюминаторга «Восток-4» деп корабль-спутниктиң ужудушкунун хайгаарап көрген.

Сылдыстарның делгемнерин өөрээриниң оруунга база бир канчаардаа ажок улуг базымны кылган дээрзин бүгү делегей хүлээп көрүп турар, ону октаргайның шинчилеттинмээн делгемнеринче бир-ле дугаарында оруктуу иээн совет кижилер кылып турар.

А. РОМАНОВ.
СЭТА-ның түскай корреспондентизи.
Космодром, август 12.

«Восток-3», «Восток-4» деп космос корабль-спутниктериниң бөмбүрзектн долгандыр ужугуп чоруп турарының дугайын черле ким сонуургавас дээр боор ону. Солуннарның чаа номерлерин садып алыр дээн кижилерниң оочуру «Союзпечатьтың» киоскаларында дола бергидээн тургулаар. Радио дамчыдылгазын кижилер бүгү-ле черлерде шак, минута бүрүзүнде хайгаарап чоруур. Совет космонавтыларның кайгамчык маадырлыг чоруу бистерни, бүгү-ле совет кижилерни угаазылаачы болгаш күш-ажылчы чорукче улам-на сорук киирип турар.

Чурукта: Кызылдың башкы институдунуң төөгү, дыл болгаш литература факультединиң студентилериниң тудугда ажылдап турар бөлүү. Олар космос корабльдериниң ужудушкуннарының дугайында СЭТА-ның дыннадыгларын номчуп, таныжып турлар.

Фотону болгаш сээн
В. ЛУТКОВТУУ.

КОСМОСЧЕ УЖУПТАР МЕН

Беш-ле чылдар мурнунда чаа
Маңа чонум будургени
Кызыл туктуг Эдериичи
Кырывыска ужуп чорда,
Орай дүне үйгум келбейн,
Одуруглар бижип каан мен:
«Эге баштай Космосче
ужударда,
Эки-тура улус херек
дээри магат.
Аңаа мени баш удур
киирип кергер,
Ада-чуртум адын черле
ышкынмас мен!»
Карандажым бижээн сөзүн
Катап база номчуп ор мен.
Космоска Юрий, Герман
Хондур-дундур ушнаш келген.
Бо хүннерде Николаев,
Попович ужуп чорлар.
Космосче ужар дээким
ааладаан бол,
Хомудаардан,
өөрүп тур мен, хөглеп тур
мен!
Андрияңга, Павелге —
маадырларга —
Аян созум дээжилерни
тудуп тур мен!
Чуртувустуң оолдарындан
Чуваш-даа бол, украин-даа бол,
Маска, кадыыр демдек баскан
Паспорттуг ол-ла чорда,
Космоска ушканым ол,
Космоска чораанам ол.
Совет чуртта
ындыг эрес эрлер барда,
Чоруум будер,
хөрээм ханар,
бүзүрээр мен.
Хонуум кээрге,
Юрийге, Павелге ушкажыпкаш,
Космосче
аян-чорук кылган кээр мен!

К. КУДАЖЫ.

СИГЕН ШӨЛДЕРИНДЕ

НОГААН САРААТТАР

ЭРЗИН. (Телефон-биле). Кала-даа баарта, колхозтуң бүгү ажыл участоктарында кижилер сигенде. Ниитининң малынга четчир, бедик хоолулуг чемни белеткеп алыры дээш ажыл-ишче Эрзинниң «Чаа орук» колхозунда улам калбарып турар.

Колхоз баштаар черининң даргазы эш Амырбиттин редакцияга дыннатканың ёзугаар алырга, шөлдериниң болгаш шынааларның сигенин 6 тракторлар болгаш 8 ават машиналары кёстирип турар, а үнүжү эки, машинага кестинмес черлериниң сигенин хол кадыырдарлыг 50 ажыг кижи ажаан ап турар. Сеелгү хүннерге чедир 6690 центнер сиген сараатгаттынган.

Хову ажылының бригадазындан ангыда тудугнуң, сүт-бараан фермаларының, хөй бригадаларының звенолары бо хүннерде сиген ажылында бүрүн хаара туттунган. Ажылдың бүдүүгүрү, эки шынары дээш чарыш кижилерни кызымак күш-ажылче улам сорук киирип турар.

Механизаторлардан тракторист К. Дамдын сиген кестиринин хүн нормазын доктаамал 150 хуудан кудулаптайн турар. Ават машинизи Ч. Доржу барык ийи норманы күүседип турар. Сараат салыкчыларында К. Дангыт ышкаш мергежилдиг, ескелерге үлегерлиг ажылдан турарлар хөй.

Хөй ажылының бригадазындан К. Бан-оолга удуриткан звеноңуң көргүзүглери оске звенолардан мурнап турар. Олар мал чемни белеткээр талазы-биле хүлээлгезин 25 хуу чедир күүседипкен. Тарлашкынның шөлдеринде погаан сарааттар хүн бүрү немежип турар.

СИГЕННИ-ДАА, СИЛОСТУ-ДАА

СҮТ-АКСЫ. (Телефон-биле). «Сүт-Хөл» совхозтуң Бора-Тайга салбырының ажыл-ишчилери 5170 центнер сарааттарны тургускан. Тодаргайларга, салбырының коллективин сиген белеткээрининң хүлээлгезин 44 хуу күүсеткен. Салбырның өргедекчизи эш Менге-Назынма редакцияга дыңнаткаңы болза:

— Коллективтиң бүгү күүжүн мал чемни белеткээринче утландырган. Бердинген онаалданы чедиишкинниг күүседип турар звенолар хөй. Чижээ, чылгычылардан эш Бошкаңай звенозу 800 центнер сиген белеткээр планын 103,2 хуу күүсеткен. Ол ышкаш Монгуш Каскал-оолдуң тудугжулары планын 86 хуу, Доңгак Башпык-оолдуң хөйжулары 51 хуу күүсеткен. Актың Улуг-Хадакты болгаш Ийи-Дыттың шөлдеринде деминиг күш-ажыл хайнығып турар.

Бора-тайгажылар бо чылын 5 мун тонна силос белеткээр планныг. Коммунистиг күш-ажыл бригадазы деп бедик атты чедип алырынга демисежип турар Ортаа-Тал сүт-бараан фермазының коллективи кукурузаның погаан массазындан чер кырынга силостаашкынны эгелей берген.

Салбырның бо чылын олуртканы 380 гектар кукурузазының үнүжү чаагай болган. Оны кестиреринге август 12-де бир кукуруза комбайны кирген, а 13-те база бир комбайн немешкен. Баштайгы үш хүннерде 400 тонна кукуруза силозун салган. Сүт-бараан фермазының чанында ажылнып организастыг улам калбарып турар.

КОММУНИЗМНИ ТУРГУСКАШ, АҢАА ЧУРТТААР БИС

Коммунистиг күш-ажылдың бригадалары болгаш шалыпчылары деп бедик ат дээш шимчээшкинниң киржикчилериниң республика слёдуң чоокта чыл байысылалдың Хөгжүм-шин театрынга болуп арткан. Келир үениң разведчиктери боттарының слёдунга чылгаш, партияның төөгүлүг XXII съездизиниң болгаш СЭКП ТК-ның март Пленумунуң шиитпирлерин амыдыралга канчаар боттандырып турарының дугайында ажылагыйжы чугаалажыышкынарны, арга-дружулга солчуушкуннарын кылганнар. Облпрофчевүлелдиңиң карысалгалыг секретары Л. А. Лантухов слётка илеткел кылган.

Эш Л. А. Лантуховтуң илеткелинден

Совет Эвилелиниң ажылчы чоннары СЭКП-ниң XXII съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырбышаан, улус ажыл-агыйының бүгү адырларын хөгжүдеринин, улустуң чаагай чоруун болгаш культурлуг деннелин кедурериниң талазы-биле чеди чыл планын күүседиринге арткан чартык чылда улам хөй чедишкиннерни чедип алганын эш Лантухов чугаалаан.

Республиканың үлетпүр бүдүрүлгелери ниити продукция бүдүрүп үндурериниң чартык чыл планын 108 хуу, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидериниң планын 108 хуу күүсеткен. Кедээ ажыл-агыйның ажылакчылери күрүнеге сүт садарының чартык чыл планын 107,1 хуу, этчиин—115,5 хуу, дүктүүн—114,7 хуу күүсеткен. Колхозтарда болгаш совхозтарда мыйыстыг бода малдың баш саны 8 хуу, инектернин—13 хуу, хаванарыны—44 хуу, хойларның болгаш өшкүлернин—5 хуу өскен. Республиканың ажыл-ишчилери үстүнде көргүзүглерни чедип алганы дээш ийиги кварталда РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң шилчиир Кызыл тугун чаалап алган.

Совет ниитилел коммунистиг ниитилелди калбаа-биле тургузарының үезинче киргени улус массаларның чогаадыкчы идепкейиниң чаа күчүглүг кедүрлүүшкүнүн хайныктырган, социалистиг чарышты улам ынай хөгжүдүрип болгаш бөө дээди хеннри—коммунистиг күш-ажыл дээш шимчээшкинниң калбарарынга дузалаан. Ам бүгү чуртта коммунистиг күш-ажыл дээш шимчээшкинде 20 миллион кижи киржип турар.

Бистиң республикада үлетпүр бүдүрүлгелерде, тулугларда, транспортта, колхозтарда болгаш совхозтарда коммунистиг күш-ажыл коллективтери база шалыпчылары дээш бригадаларның болгаш тус-тус ажылчынарның чарыжы база калбарган. Партияның XXII съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин чедишкинниг боттандырары дээш совет улустуң демисеминге боттарының салыышкынын көвүдеирин орлалдашпышаан, 3880 хире кижи ажылдап турар 281 бригадалар, 6 бүдүрүлге болгаш 608 мурнакчы ажылчыннар алдынган хүлээлгелерни «шудургу күүседи, коммунистиг ёзу-биле ажылдап база чурттап өөренир дээш демисежип турар. Социалистиг чарышка чедип алган чедишкиннери дээш 68 бригадаларга, 2 цехке коммунистиг күш-ажылдың бригадазы деп атты тывыскан.

Бо-даа бригадалар, коммунистиг ат дээш демисежип турар бригадалар-даа бедик хүлээлгелерни боттарынга алганнар. Чижээ, «Чыраа-Бажы» совхозка арткан чылдың бо үеинде коммунистиг деп ат дээш демисешкен чангыс-даа бригада чок турган. Бо чылын ында ажылчын комитеди (даргазы эш Байысклан) социалистиг чарышты калбартыр таназы-биле бодунуң ажылын элээн экижиткен. Социалистиг чарыштың түнелдин үргүлүү үндурүп турар ажарган. Түс-түс кижилер аразында чарышта 320 кижи киржип турар, совхоз бүдүрүлгезининң мурнакчыларының саны көвүдээн. Ында ийи бригада коммунистиг күш-ажыл бригадазы деп ат дээш демисежип турар. Ийи бригадада тодаргай хүлээлгелерни ажылдап кылып турар, ол ийи бригада коммунистиг деп ат дээш демисежир. А бир трактор-хөвү бригадазынга коммунистиг күш-ажыл бригадазы деп бедик атты тывыскан. Ол бригаданың составында 18 кижи кирип турар. Бригаданы коммунист Куулар Комбукай удуртуп турар. Бригада арткан чылын бедик көргүзүглерни чедип алган. Тараа культураларының бир гектарындан ортумак дүжүүт үк бригадада 21,3 центнер болган. 948 гектар шелге тараан кызыл-тастың бир гектарындан бригада 25,8 центнер дүжүттү, кукурузаның бир гектарындан 325 центнер ногаан массаны остүрүп, чыл дургузунда 2569 кг кывар, чаар материалды камнап алган.

Коммунистиг күш-ажыл бригадазы деп атты чедип алган трактор-хөвү ажылының бригадазы часкы хөвү ажылын организастыг эртирип, хүн бүрүнүң өлчег нормазын 120—125 хуу күүседи турган. Бригаданың бүгү кежигүннери ийи-ийи мергежилдиг. Олар шуптузу кышкы үеде кукуруза остүрер талазы-биле агротехниктиг курстарга өөренген.

Коммунистиг күш-ажыл бригадалары болгаш шалыпчылары деп ат дээш чарыш Кызыл хоорайның харылзаа конторазында улам калбарган. Партия болгаш профэвилел организациялары ол керекче улуг кичээнгей салып турар. Бригада бүрүзүнде коммунистерни быжыглаан. Коммунист бүрүзү бригадаларның кежигүннери-биле кады алдынган хүлээлгелериниң түнелин үндүрүп, четпестерни илередип, оларны дүрген узуткаларынга дузалап турар. Коммунистиг күш-ажыл дээш хөй-ниити организацияларының талазындан мындыг кичээнгейни салганының түнелинде, харылзааның хоорай конторазында ажылдап турар 320 кижиден 214 кижи ол шимчээшкинде киржип турар. Олар шуптузу 15 бригада кылдыр каттышкан. Коммунистиг күш-ажыл дээш массалыг шимчээшкиниң болуунуң эки түзелдерин берген. Харылзаа конторазы республиканың харылзаа контораларының аразынга шилчиир вымпельди ийи чыл иштинде быжыг тудуп келген.

Хоорайлар аразының телефон станциязында коммунистиг күш-ажыл бригадазы (бригадири эш Чупрасова), автоматтыг телефон станциязында бригада (бригадири эш Панаргина), магадылал килдизинде бригада (бригадири эш Шорохова) чарышка эки түнелдерни чедип ап турар. Оларның бүгү кежигүннери боттарының бүдүрүлгечи билиин бедидип, план болгаш шынар талазы-биле көргүзүглерни экижидип, шупту эки ажылдап, бот-боттарынга дузалажып, хөй-ниитиниң хемчеглеринге идепкейлиг киржип турарын оратор айыткан.

Оон ында «Тыва тудуг» трезинде эш Паромонов удурткан бригаданың чедишкиннерин эш Лантухов чугаалаан. Ук бригаданың кежигүннери 1961 чылда коммунистиг күш-ажыл бригадазы деп ат дээш чарышка киреде бүдүрүлге онаалдаарын 110 хуу күүседир, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн 10 хуу бедидер, чыл төнчүзүнге чедир 200 рубльдин тулуг материалдарын камнап алыр деп хүлээлгени алган, кожалында эш Виноградова удурткан бригаданы социалистиг чарышка кыйгырган. Амгы үеде ол ийи бригада аразында чаржыл, 26 дугаар квартал тудуунда ажылдап, алган хүлээлгелерин чедишкинниг күүседип турар.

«Тыва даг-дүгү» комбинатта эш Шаталов удурткан бызанчылар бригадазы коммунистиг күш-ажыл дээш чарышка база эки түнелдерни чедип алган. Бригаданың кежигүннери бүдүрүлге онаалдаарын күүседиринге профэвилел обкомнары, олар-ның чер-черде комитеттери боттуг дузаны көргүзер, бүгү ажыл-ишчилер, ажылчыннар ортузунга социалистиг чарышты калбартыр, ооң дээштиг чоруун чедип алыр херек дээрзин оратор демделээн.

Иилеткелчи оон ында коммунистиг күш-ажыл дээш шимчээшкинде чепестерге доктаалаан. Республикада коммунистиг күш-ажыл коллективтери деп бедик атты чедип алыр дээш шимчээшкинни калбартыр талазы-биле хөй четпестер болгаш частырыглар бар. Дыка хөй бригадалар чүгле эки ажылдаар, бедик көргүзүглер чедип алыр деп хүлээлгелерин күүседип, коммунистиг ёзу-биле чурттап, өөренир сорулганы шуут уттуп турар. Профэвилелиниң чамдык чер-чер комитеттери коммунистиг күш-ажыл коллективтери деп атты тыпсырда бригадалар кежигүннериниң өөредилгезин болгаш амыдырал-чурттал-газының кичээнгейге албайн, чүгле бүдүрүлге көргүзүглерин барымдаалап турар. Ооң түнелинде далашбиле тургустунган ындыг бригадалар сандаран дүжүп турган бәрге чер-чер комитеттери сан сүргеш, бригадалардан үгеннериниң орнунга чаа эштерни чорудуп, оларны коммунистиг күш-ажыл бригадаларының кежигүннериниң санынга ёзу барымдаалап киирип турар. «Тыва даг-дүгү» комбинаттың чурттал-га тудуг участогунда бригада (бригадири эш Кодур-оол) аңаа чижек болур. Ол бригада эрткен чылын коммунистиг күш-ажыл бригадазы деп атты чедип алган турган, амгы үеде бригаданың бригадирин солаан, ам эш Ларионов бригадирлеп турар. Ук бригадага мурнунда ажылдап турган 26 кижиден чүгле үш кижи арткан. Ындыг болза-даа тудуг комитеди ону ам-даа коммунистиг бригада деп санавышаан турар. Коллектив кежигүннериниң хөй кезии 23 кижи кандыг-даа хүлээлге албаан болгаш коммунистиг күш-ажыл дээш социалистиг чарышка кирбээн ындыг бригаданы канчап коммунистиг деп адаар боор.

Пиво заводунда профэвилел комитеди коммунистиг күш-ажыл дээш шимчээшкинни кошкак удуртуп турар. Ооң түнелинде бригадаларның социалистиг чарыжының түнелдери үндүртүнмейн, көргүзүг самбыраларын чаартпайн, ол хамаан чок чарыштың тиилекчилеринге шилчиир вымпель тыпсыр дээш коллективтиң кежигүннерин чыып чадап турар.

Коммунистиг атты алган болгаш ол бедик ат дээш демисежип турар бригадалар республикада эвээш деп илеткелчи чугаалаан. Ол бригадалар шуут чок бүдүрүлгелер Кызылда-даа, районнарда-даа хөй. Ылаңгыя үлетпүр комбинаттарында, ыяш белеткээр участоктарда. «Кедээ тудугнун» ТМЭ-де, Өвүр, Тес-Хем болгаш Каа-Хем районнарда коммунистиг атты чедип алган чангыс-даа коллектив чок. Бисте коммунистиг күш-ажыл бригадаларының болгаш шалыпчыларының дугайында хөй шуугаазыннар чоруп турар болза-даа тодаргай ажыл-херек барык-ла чок. Чижээ, Тураннын райүлетпүр комбинадында коммунистиг күш-ажыл бригадазы деп ададыр эрге дээш демисежип турар чангыс бригада бар, ону ында местком даргазы эш Зайцев статистиктиг отчётка дөрт бригада кылдыр көргүскен турган.

Коммунистиг деп адаттырар эргени чедип алган бригадалар чангыс черге тепсеп турбайн улам бедик хүлээлгелерни алыр, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер, продукцияның бот-үнезин чиигедир ужурлуг. Коммунистиг күш-ажыл бригадаларының мурнунда салдынган сорулгаларны чедишкинниг күүседиринге профэвилел обкомнары, олар-ның чер-черде комитеттери боттуг дузаны көргүзер, бүгү ажыл-ишчилер, ажылчыннар ортузунга социалистиг чарышты калбартыр, ооң дээштиг чоруун чедип алыр херек дээрзин оратор демделээн.

Мурнакчы дуржулгаларны солчуулунар

Коммунистиг күш-ажыл дээш шимчээшкинниң мурнакчыларының республика слёдунуң киржикчилери боттарының ажылының мурнакчы дуржулгазын солчуру-биле индирже удаа-дараа үнүп турган. Бир дугаарында сес алган Кызылдың харылзаа конторазында коммунистиг күш-ажыл бригадазының кежигүнү эш Морозованың чугаалааны болза:

— Харылзаа ажылдакчылары СЭКП-ниң Программазын улуг өөрүшкү-биле уткуп, ону боттандырар дээш ССРЭ-ниң Төп телегравынын ажылдакчыларының Кыйгырыын ёзугаар коммунистиг күш-ажыл дээш шимчээшкинни калбарткан. Ам бистиң хоорайның харылзаа конторазында 15 бригадалар коммунистиг күш-ажылдың бригадазы деп бедик атты чедип алыр дээш демисежип турар.

Бедик ат дээш калбарган социалистиг чарыштың түнелин квартал санында үндүрүп турар бис. Чарыштың бирги черинде Мария Чупрасова удурткан хоорайлар аразының телефон станциязында найыралдыг коллектив чоруп турар. Бо коллектив бот-боттарынга дузалажырының принцивин эки боттандырып турар. Чүл дизе, бригаданың бир кежигүнү аарый бергенде азы кандыг бир чылдагаанга таварышкан, ажылга үнмейн барганда ооң кылза чогуур ажылын өске эштери күүседип турар, а кажан шалың алганда бүгү акшаны деңге үлежип алыр.

«Найырал» совхозтуң Кара-Тал сүт-бараан фермазының бригадири эш Шогжал слёттуң киржикчилеринге болгаш аңаа алгылар болуп олуржуп турган Моол Арат Республиканың Убса-Нуур аймаанаң профэвилел организацияларының төлээлеринге изиг байырны чедиргеш, фермада байдалды чугаалаан. Мурнунда ферманың арыг-шевери, ниити көргүзүү, күш-ажылдың чуруму багай турган. Сүт бүдүрерин көвүдеирин дээш калбарткан социалистиг чарыш бо бүгүнү эткен. Инектерниң дүнхү иштинде одарладыышкынын организастап, немелде чемнерни берип турар болганының түнелинде ферма коллективи бирги чартык чылда 92 тоннаның орнунга 110 тонна сүттү бүдүргеа болгаш күрүнеге 40 тонна сүт дужаар турган, 74,4 тоннаны дужаган. Ферма бо хүннерге чедир 176 тонна сүттү алган азы чыл планын 87 хуу күүсеткен.

Фермада политиктиг болгаш зоотехниктиг өөредилгени организастаан, мурнакчы саанчыларның кежээзин эрттирип турар, агитхүүдүс, хана солун доктаамал үнүп турар. Кара-Тал фермазының коллективи күрүнеге чылда 136 тонна сүт дужаар хүлээлгезин октябрь 1-де күүседир болгаш 25 тонна немелде сүттү дужаар деп ол дыңнаткан.

— Бистиң 4 кижилиг бригадавыска коммунистиг күш-ажылдың бригадазы атты эрткен чылын апрельде тывыскан. Магазин чырык, чылыг, ында чагыглар столун тургускан болгаш кышкы үеде коллективтерже, чайын даштыгаа немелде садыгларны кылып, чоннун хереглелин хандырары-биле күжүвүстү харамнанмайн ажылдап турар бис—деп, Байлаакта үлетпүр бараанарының магазининде коммунистиг күш-ажыл бригадазының бригадири эш Шамонина бодунуң чугаазын эгелээн.

«Чаңгызы шуптузу дээш, шуптузу чаңгызы дээш» ажылдап, чурттап, өөренип турар ол бригаданың кежигүннери хөй-ниитиниң ажылынга идепкейлиг киржип, ном тарадырының айынга киржип, аныяк садыгжыларны белеткеп турар. Ол коллектив ийи чыл дургузунда 3 хүндүлел бижиктер-биле, а 1 кижи «Совет садыгының тергиини» деп демдек-биле шаннаткан.

Индирде «Чыраа-Бажы» совхозта коммунистиг күш-ажыл бригадазының кежигүнү О. Бопуужан.— Ажылдаарда-даа, дыштанырда-даа кады бис, ынчаар чурттаарга кижи бүрүзүнүң медерели бедип, хөй-ниитиниң херээн хууда херектен бедик көөр чорукка кижилерни чаңчыктырып турар. Ийи чыл бүрүнгаар коммунистиг ёзу-биле ажылдаарын шиитпирлээш, ол атты чедип алганда бис. Ам дыка солун апарган. Шалың алырда биске кассир келбёс, кижилер боттарының алыр акшазын артык-тудуу чокка боттары ап алыр. Кылып турарывыс кедээ ажыл-агыйның ажылдарындан аңгыда бо чайын 4 бажыңны тударынга дузалашкан бис. Бригаданың кежигүн бүрүзү боттарының билиин бедидип, өөренип турар.

Мен бодум онгу класстыг дооскаш, башкылап ажылдап турган, партияның Кыйгырыын ёзугаар кедээ ажылагыйже ажылдап кирипкен мен. Тракторист болуру берге-даа, хүндүлүг-даа, ынчалза-даа менээ даараан ажылды үргүлчү күүседип, Төрээн чуртумнуң хөгжүлдези дээш бүгү күжүмну харамнанмайн ажылдаар мен. Ынчаарга бистиң бригада 4000 гектар черниң тараазын чидириг чок камгалап алыр сорулгалыг. Хүлээлгевис ыяавыла күүсеттинерин слёттуң киржикчилеринге бүзүредирин өөрүм даараан чүве деп ол кыс чугаалаан.

Республика библиотеказының библиографы эш Богуславская сес алгаш бистиң амыдыралывыска номнуң ужур-дузазын болгаш коммунистиг шимчээшкинге хамаарышкан совет болгаш тыва чогаалчыларның чамдык номнарының утказын кысказыбиле тайылбырлаан.

—Кызылдың № 2 АТК-зының коллективи төөгүүг чеди чыл планының дөртку чылының онаалгаларын хуусаа бетинде күүседир дээш социалистиг чарышты калбартпышаан, бирги чартык чылда күш-ажылчы бедик көргүзүглерни чедип алган—деп республиканың сураглыг чолаачызы Дмитрий Любкин чугаалаан. Ийиги кварталдың түнелинде СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш облпрофчевүлелдериниң шилчиир Кызыл тугун чаалап алган мурнакчы коллективтиң чолаачыларының он үш бригадалары коммунистиг күш-ажылдың бригадаларының хүндүлүг адын чедип алыр дээш демисежип турар. Эш Любкиниң 5 кижиден тургустунган бригадазы чартык чылда чүк сөөртүрүүн планның онаалгаларын 198 хуу күүседип, коллективте калбарган чарыштың бирги черин быжыыбиле эзелеп турар. Чеди чылдың шалыпчызы эш Любкин боду амгы үеде 1969 чылдың үлүүн күүседип, эш-өөрүнге бодунуң ажылының дуржулгазын дамчыдып берип турар. Ол бригаданың кежигүннери шупту шагүени мурнавышаан, күш-ажылчы кайгамчык улуг чедишкиннерни чедип алырына бригадирлиг бедик үлегер-чижээ улуг идиг берип турар.

№ 1 АТК-да местком даргазы эш Абросимов ол улуг коллективте коммунистиг күш-ажылдың бригадалары болгаш шалыпчылары деп ат дээш шимчээшкинниң киржикчилериниң улуг чедишкиннериниң дугайын чугаалаан. Семен Пономарев, Юрий Зюзин, Роберт Захаров, Владимир Лыкум дээн ышкаш мурнакчы бригадирлер чеди чыл планының боттарынга онаашкан үлүүн бо чылдың ноябрь 7-де күүседир дээш алган бедик хүлээлгелерин алдарлыыбиле күүседип турарлар. АТК-ның 242 чолаачылары болгаш гараж ажылчыннары келир үениң разведчиктериниң бедик адын чедип алыр дээш демисешпишаан, бүдүрүлге планын доктаамал ажыр күүседип, хөй-ниити ажылдарының идепкейлиг киржикчилери болуп турарлар. Коллективте партия организациязы профэвилел болгаш комсомол организациялары-биле кады коммунистиг күш-ажыл бригадазының адын чедип алыр дээш демисеидин чедишкинниг башкарып, чорудуп турар. АТК-ның чолаачыларының амгы үеде дүжүт ажаан алышкынынга киржири-биле республиканың колхозтарының болгаш совхозтарының төлдериниче аъттаныышканнар. Дүжүт ажаан алышкынынга киржир автомашиналарның колонналарын коммунистиг күш-ажыл бригадаларының кежигүннеринден тургускан. Олар автомашиналарның агар септелгезин слесарларының дузаламчызы чокка боттары чорударын хүлээнип, шаңнардан күрүне складтарынга чедир ийи прицептиг тараа сөөртүп турган күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидерин хүлээгеннер.

Эрзин райпозунда даараныкчыларының коммунистиг күш-ажыл бригадазының удурткучузу эш Байырмаа, «Тыва даг-дүгү» комбинат тудуунда коммунистиг күш-ажыл бригадазының кежигүнү эш Сарыглар олар база боттарының ажылының дуржулгазын солчуп, түве чугаалаанар.

Слёткэ ВЛКСМ Тыва өбкомунуң ийиги секретары эш Поджидаев түве чугаалаан, коммунистиг күш-ажыл дээш шимчээшкинде бистиң республиканың 3 мун ажыг сомдор, кыстары хаара туттунган деп дыңнаткан. Оратор чамдык четпестерни база чугаалаан: республиканың бүгү колхозтарының чүгле 5 колхозунда ол шимчээшкин дээш демисел калбарган, ол ышкаш ол ажыл чаңгысда хойжу бригадаларда пептеревэйн.

Анда СЭКП Тыва өбкомунуң бирги секретары эш С. Тока делгереңгей түве чугаалаан. Чедип алган чедишкиннериниң ужур-дузазын, четпестерни болгаш ону чайладырының оруктарын, ол ышкаш ажылынчилерниң мурнунда салдынган чугула сорулгаларны эш Тока тодаргай айыткан.

Слёттуң киржичилери—Моол Арат Республиканың Убса-Нуур аймаанаң профэвилелдер Чөвүлелиниң даргазы эш Цеден-Балчырның чугаазын улуг кичээнгей-биле дыңнааннар. — Коммунистиг шимчээшкинде силерниң ең эки үлегериңерни ядерип, социализмни тургузар дээш бурунгаарлап орар бис. Бисте социалистиг шимчээшкин база калбарган, бүгү улустуң хөрээ апарган, ол шимчээшкинде 40 мун ажыг кижи хаара туттунган деп ол чугаалаан.

Эш Цеден-Балчыр чугаазының төнчүзүнде Убса-Нуур аймактың профэвилелдер Чөвүлелиниң бёлээ —найыралдың тук хевирлиг вымпелин, Моолда социалистиг күш-ажыл бригадаларынга тыпсын турар вымпельди болгаш мегенин хүрежин кедер содак, шуудаан республиканың профэвилелдер Чөвүлелиниң даргазы эш Т. Норбуга белек кылдыр тудускан. Эш Цеден-Балчыр коммунистиг бригадаларга тыпсыр вымпельди тутсуп тура, «бо вымпельди Тываның ең дээре коммунистиг күш-ажыл бригадазынга тыпсырын диледивис» деп чугаалаан. Тыва АССР-ниң профэвилелдер Чөвүлелиниң даргазы эш Норбу ол вымпельди «Чыраа-Бажы» совхозта коммунистиг күш-ажыл бригадазынга слёттуң киржичилериниң чөпшээрээнин ёзугаар ол-ла слётка тывыскан.

Коммунистиг күш-ажыл дээш чарыштың мурнакчыларының республика слёдунуң киржикчилериниң

Тыва АССР-ниң бүгү ажылчы чоннарынга

К Ы Й Г Ы Р Ы Ы

Эргим эштер! Совет улустуң чогаадыкчы күштериниң күчүглүг кедүрлүүшкүнүнүң байдалында бистер коммунистиг күш-ажылдың бригадалары болгаш шалыпчылары деп бедик ат дээш чарыштың улам ынай хөгжүдериниң оруктарын айтып алыры-биле республика слёдунга чыылган бис. Совет кижи бүрүзү улустуң күш-ажылының кайгамчык түнелдерин, СЭКП-ниң XXII съездизиниң айыткаы коммунизмни калбаа-биле тургузарының өндүр чаагай программазын боттандырар талазы-биле бистиң Төрээн чуртувустуң шылгарангай тиилелгелерин көргеш, чүректиң ханызындан өөрүп, сагыш-сеткили аажок улуу-биле ханып турар.

Улуг Ленининиң тургускаңы болгаш кижизиткени Коммунистиг партия коммунизмниң хаалаанган бедиктеринче чуртту быжыг болгаш чайгылыш чокка чорудуп, ажылчы чоннарның амыдыралын экижидерин, бүгү делегейге тайбыңны быжыглаарын бүгү энергиязы-биле болгаш шудургузу-биле чедип ап турар. Бүгү-ле чүвени кижиге, кижиниң чаагай чоруунга! — коммунистерниң партиязының, ооң ленинчи Төп Комитединиң болгаш Совет чазактың чорудуп турар ол улуг ажылының утказы бө-дур.

Тайбың тургузукчу күш-ажылда ажылдап турар биетер бистиң чуртувуска болгаш бүгү социалистиг лагерьге удур калчаалыг өнчүк-чөнгээлерниң болгаш дайын авантюраларының оруунче, делегейниң дүшүүрлүг чоруун чидиглидиреринин оруунче кирген америк империалистерниң дээрбечи политиказынга сагыш-сеткилдин ханызындан килеңнеп, ону буруу шаап турар бис.

Совет кижилер — боттарының хуу-салымының бүрүн эргелиг ээлери. Олар боттарының аас-кежиин боттары тургузуп, Төрээн чурттуң байлактарын тургузуп, ол байлактарны чырыткылыг келир үе—коммунизмни чоокшуладыр сорулга-биле бүгү ниитилелдиң болгаш ажыл-ишчи бүрүзүнүң эрге-ажыктарынга олар башкарып турарлар.

Коммунистиг күш-ажылдың коллективтериниң болгаш шалыпчыларының шимчээшкини болза социалистиг чарыштың практиказының хөй чылдарының дургузунда ажылдап кылдынган бүгү-де дээре чүүлдерни бодунга сиңирип ап, күш-ажылды коммунистиг ёзубиле көөрүнге кижизидип, амыдырал-чуртталгага коммунистиг моральдың нептерээринге, шаандагы шагның артыышкыннарындан хостуг, чаа кижиниң хевирлеттинеринге дузалап турар. Коммунистиг күш-ажылдың коллективтери болгаш шалыпчылары деп ат дээш чарыштың киржикчилери болза күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң соксаал чок өзүдезин, чеди чылдың улуг планнарын хуусаа бетинде күүседирин чедип алырын боттарының бирги чергенин хүлээлгези кылдыр көрүп турарлар.

Коммунистиг күш-ажылдың коллективтери болгаш шалыпчылары деп ат дээш демисежири—ол дээрге, бүгү-ле улам чаа-чаа курлавырларны дилеп тыварынга болгаш ажыглаарынга кызымаккай болгаш шудургу чорукту көргүзүп, ажыл үезинин минута болгаш секунда бүрүзүн үнелеп көөр, ол эвээш чарыгдалдарны үндүрүп тургаш бедик шынарлыг болгаш чиик өртектиг улам хөй чүүлдерни улус чонга бүдүрүп бөөр дээш доктаамал чүткүүр дээни ол.

Бодунуң ажыл-херээнин мастери болу берген коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы болза чедип алган чүүлдерге ооружыгавайн, а бурунгаар бодамчалыг көрүп, боданып, дилеп тып турар. Коммунистиг күш-ажылдың коллективтериниң болгаш шалыпчыларының ады дээш демисежири—ол дээрге, чаа техниканы болгаш технологияны бүдүрүлгеге моган-шылаг чокка нептередир, бодунуң ажылдаар черинге эң-не болбазыырангай мурнакчы чүүдү ажыглаар, техниктиг дешилгени боттандырарынга бодунуң киржилгезининң улуг киирер дээни ол. Бистиң хүлээлгевис чүдел дизе, станоктарны болгаш машиналарны аргалыг-ла болза эки болгаш бүрүн ажыглаарында, күш-ажылдың организациязын сайзырангайжыдарында, чиг-этти, материалдарны, күрүнеңиң хөрөңгилерин камналгалыг чарыгдаарында болур.

Кедээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрер болгаш садар талазы-биле, үлетпүр бараанарын бүдүрүп үндүрер, тудугун доозар четкен объектилерни ажыглалга киирер, а ол ышкаш чуртталга тудугунуң талазы-биле бистиң республиканың алган хүлээлгелерин хүүсаа бетинде күүседиринге боттарының күштерин болгаш билиглерин салыр ден коммунистиг күш-ажыл дээш чарыштың бүгү киржикчилерин, Тыва АССР-ниң бүгү ажылчыннарын, албан-хаакчыларын, колхозчуларын, совхоз ажылчыннарын, инженерлерин болгаш техниктерин кыйгырып тур бис.

Коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы деп ат дээш демисежип турар кижи бүрүзү билиглерни шингээдип алырынга, бүдүрүлге мергежилин бедидерингe, бодунуң культура-техниктиг деннелин кедүрерингe кызымаккай, шудургу чорукту көргүзер үзурлуг. Коммунистиг күш-ажыл дээш чарышта эң чугула негелде чүдел дизе, мурнакчыларның чедип алган бүгү-ле чүүлдерин чер болганга ажыглаарында, оларның ажылының чедишкиннери болгаш арга-методтары калбак масса-ларның әдилели бодунган турарында болур. Бодунуң билиглериңни, бодунуң кылып билир чүүдериңни ажыл аайы-биле эжинге дамчыт, ниити кедүрлүүшкүнүң чедип алыр төлээде хөжудап турар кижиге дузаны ей-шаанда көргүс деп чүүл бистиң шимчээшкинниң бүгү киржичилериниге үреп болбас дурум болган турар үзурлуг. Коммунистиг күш-ажыл дээш чарыштың киржикчилери коммунистиг ниитилелдиң кижизиниң шынарларын бодунга кижизидип, «шуптузу чаңгызы дээш, чаңгызы шуптузу дээш» деп принципти шыңгыы сагып чоруур.

Шаандагы шагның артыышкыннарын, толанчыларны, хулиганнарны, чүвени үрей кылырларны эйтеш чогу-биле көруп бүгү эрги чүвени бистиң совет бажыдан идепкейлиг ап октаалы деп республиканың бүгү ажылчы чоннарын кыйгырып тур бис.

Хоорайның болгаш кедээнин ажыл-ишчилери, келир үениң разведчиктериниң хүрээлеңинче киринер, коммунистиг тургузуушкунуң сорулгаларын күүседир дээш улам идепкейлиг демисежинер, бодунарның чогаадыкчы күш-ажылыңар-биле болгаш бодунарның медереларынын бедиринге кызымаккай ажылыңар-биле ажылчы чоннарның алыс сорулгазы—чер кырында ең чөптүг ниитилел — коммунизмниң тиилелгезининң чоокшулаарынга дузаланар.

Коммунистиг партияның болгаш ооң ленинчи Төп Комитединиң мерген удуртулгазы-биле бистиң чуртувуска коммунизмниң бүрүн тиилелгезинге чеде бөөр бис.

Чурунта: «Слёттуң киржикчилери (он талазындан эгелеп) К. Кунга—Хову-Аксындан келген дашчы, Б. Ооржак, Т. Монгуш—«Чыраа-Бажы» совхозтуң трактористери, Ш. Куулар — «Шекпээр» совхозтуң кукурузачызы, А. Чолдак-оол — коммунистиг күш-ажыл бригадазының удуртукчузу (Хову-Аксы), Т. Толгар, О. Аракча—даараныкчылар (Тес-Хем райпозу).

Фото П. Гольцовтуу.

Совет Эвилели чедип алган чүүлдеринге доктаавас КАЙГАМЧЫК-ЛА-ДЫР!

БУДАПЕШТ, август 12. СЭТА-ның корреспондентизи А. Семеновтуң дамчыдып турары болза: кырында водполковник П. Поповичтиң олуруп турар «Восток-4» деп чаа космиктиг корабльди Совет Эвилелинде салып үндүргенинден дугайын дыңнап каан Будапешт такызының чолаачызы Йене Гепхардт ол кайгамчык-ла-дыр!—деп доктуу, мындыг болза-даа ажок чедип үнелээшкинни чугаалаан. Бичангаш ол үеден эгелээш бодунуң машиназынга олурары-биле келген пассажир бүрүзүн ол «Восток-4» дугайын дыңнаан силер бе?—деп айтырыг-биле уткуп ап турар. «Восток-4» деп корабльди салып үндүргенин бүгү Будапештиде улуг өөрүшкүлел-биле хүлээп ап турар.

Будапешт радиозу-биле чаа чүүлдерин дамчытканының соонда ону 10—20 минута эрткен соонда хөй чугаалап турар. Венгр ажылчын шимчээшкинниниң киржикчизи Реже Сантос СЭТА-ның корреспондент пунктузунче телефонлаш, бодунуң чүрээниде долган сеткил-сагыжын илередип турган.

— Бо улуг болуушкуну чедир үнелээри берге-ле-дир — деп ол чугаалаан. Чепсегленишкинни дүжүрер талазы-биле чугаалажыышкынынар Женевада чоруп турар үеде совет кижилериң октаргайже бөлүү-биле тайбың ужудуушкуну чер-делегейге быжыт тайбыңны хандырарының эргежок чугулазының дугайында социалистиг чурттарның саналдары-биле ёзулуг дүүшкен турар ужурлуг. Ол эртеда азы орай-даа болза боттанган турар дээрзинге бүзүрээр мен. Ол талазы-биле мээң оптимизмим тайбыңның болгаш социализмниң күштеринге бүзүрел-биле быжыглаттынып турар, а ам чер кырыбиле ужудуп турар совет космиктиг корабльдер ол күштүң дээре көргүзүү болур. Чаа улуг тиилелге-биле холбаштыр бүгү совет кижилерге мээң чалбыыштыг байырымны чедирип көрүнер деп Реже Сантос чугаалаан.

Улуг үжүктер-биле...

ПЕКИН. (СЭТА). «Иштинде кижилиг үшкү совет космиктиг корабль октаргайже ужудуп үнүптү», «Иштинде кижилиг үшкү совет космиктиг корабльди салып үндүргенин Совет Эвилелинге чедишкинниг чоруткан» деп улуг үжүктер-биле өрээл ыңдыг улуг эгелер-биле Пекинниң бүгү төп солуннары Андриян Николаевтиң башкарып чоруруу «Восток-3» корабльди салып үндүргенин дугайында СЭТА-ның дыңнадыын бирги арынарынга парлап үндүргеп.

«Женьминьжибао» биле «Дагуң бао» болгаш өске-даа солуннар ужудукчу-космонавт Андриян Григорьевич Николаевтиң дөпчу намдарын база парлаан.

КУР-нуң төп радио станциязы «Восток-3» космиктиг совет корабльдиң ужудуушкунунуң дугайын сөөлгү медээлеринге үргүлүү дыңнадып турган.

Чаа медээ

ДЖАКАРТА. (СЭТА). Бо удаада совет майор Андриян Григорьевич Николаевтиң боттандырганы космосче чаа ужудуушкунунуң дугайында медээ Джакартага суббота безээзинде, кажан бичии өөлдар кежээ үнген солуннарны тарадыпкан соонда дыңналып келген. Бо чаа медээни Индонезияның Антара биле Пиа агентилериниң ажылдакчылары эң-не баштай дыңнааннар.

«Восток-3» космиктиг корабльдиң ужудуушкунунуң эгелээнинин дугайында СЭТА-ның дүрген чоруткан медээзин алган дораанна тодаргай үүлдерни дүрген-не дамчыдып көрүнер деп олар негеп турганнар.

СЭТА-ның дыңнадыын алган соонда каш-ла минута болганда Индонезия Республиканың радиозу ол медээни дамчыткан болгаш ук дыңнадыгны сөөлгү медээлериниң бүгү дамчыдылгаларынга катаптап турган.

А пайысылапда спорт комплексининиң тудуун чоокта чаа дооскан совет тудугжулар боттарының индонези өөнүктеринден байыр чедиришкиннерин каш-ла минута эрткен соонда алганнар.

Стадионнуң тудугжузу Сухарионуң СЭТА-ның корреспондентилинге медеглээни болза, Совет Эвилели чедип алган үүлдеринге доктаавас деп чүвеге бүзүреп турган бис, ынчангаш силерни дээш үүректиң ханызындан өөрүп тур бис.

Эрес-маадырлыг чорук

ТОКИО, август 12. СЭТА-ның корреспондентизи А. Бирюковтуң дамчытканы болза: совет космонавтылар Николаевтиң болгаш Поповичиниң кижи төрелгетенниң төөгүзүнде бир-ле дугаар боттандырганы кады бөлүк ужудуушкунун тайылбырлап турган, Японияның компартиязының ТК-зының Даргазы Сандзо Носака ол хире улуг үүлдиң боттандырарын бис манап турган бис, ынчалзажок ол ыңдыг дүрген болдуна бээр деп бодаваан бис — деп бистиң корреспондентивиске дыңнаткан.

Бо ужудуушкун кижи төрелгетенге амга чедир чедип алдынмаан октаргайның чаа чажыттарын аңаа ажыдар, оны шиңгээдип алыр талазы-биле улуг бурунгаарлаашыны кылыр арганы бээр деп Носака медеглээн. Бо аңаа эвес болуушкунга тодазы-биле илереттинген совет эртемнин дешилгези мырынай кайгамчыктыг-ла-дыр! Ол деп-шилге болза бүгү делегейге тайбынны үрээрин оралдажып турар күштерни чүгенээринге шиитпирлиг рольду ойнап турар дээрзинин дугайында бисти өөртүп, чаа-чаа күштерни берип турар. Бүгү япон улус көстүп көрбээн ужудуушкунну өөрүшкүлел-биле хайгаарап турар деп Носака айтыкан.

Ядролуг чепсекти хоруудаары дээш Бүгү-япон чөвүлелдиң даргазы «Хосэи» университединиң профессору Каору Ясуи мынча деп дыңнаткан:

Ийи совет космиктиг корабль октаргайда ужудуп база бот-боттарының аразында харылзаа тудуп турары мырынай-ла аңаа эвес болуушкун-дур. Эртем ажылдакчызы кижи болганывда социализм чурттуңуп эртеминиң мурнунга сөгүрүп тур мен. Тайбың дээш шимчээшкинниң активизи болганымда ол болуушкунга ийи дапкыр өөрүп тур мен, чүге дээрге ол бүгү делегейге тайбың тиилээр деп улуг бүзүредип берип турар.

Бөгүн болган болуушкунну ядролуг дайынга моондактаашкынның оруунга бурунгаар, чаа улуг базым деп көрүп турар мен.

Чепсегленишкинни бүгү-нити дүжүрери болгаш тайбын дээш чоокта чаа Москвага болуп эртикен Бүгү-делегей Конгрезинге кижи төрелгетен чайыннанчак келир үени манап турар дээрзининң дугайында бүзүредип премьер Хрущев илереткен. Космиктиг корабльдерниң кады кылган ужудуушкунун боттандырганының дугайында чаа үүлдү өөрүшкүлел-биле дыңнаан, ол болза келир үеде боттанып факт апаар дээрзин билип алган бис.

Совет улуска, ылаңгыя оларның дузазы-биле эртем талазыбиле чаа эрес-маадырлыг чорукту боттандырган ажылдакчыларынга болгаш эртем ажылдакчыларынга, а ол ышкаш премьер Хрущев баштаан Совет чазакка чүректиң ханызындан байыр чедирип тур мен.

Улуг салыышкын-дыр

ГААГА, август 12. СЭТА-ның корреспондентизи О. Пивоваровтуң дамчыдып турары болза: космосту шиңгээдип алыр талазы-биле Совет Эвилелиниң улуг чедишкиннерин Голландияның эртемденнери магадаан.

Дүүн кежээ түс черниң шагыбиле 21 шак 29 минута 30 секунда турда Утрехтск университединиң обсерваториязы «Восток-3» деп совет космиктиг корабльдиң ужудуушкунун чедишкинниг хайгаарап көрген.

Бөгүн бистиң корреспондентивис Утрехтск университединиң обсерваториязы-биле телефон дамчыштыр харылзашкаш, ында көскү голланд эртемден профессор К. Де Яхер-биле чугаллашкан.

«Мен «Восток-4» деп чаа корабльди салып үндүргенинин дугайын мырыңай-ла чаа дыңнадым—деп, профессор Де Яхер чугаалаан. Ол кайгамчыктыг-ладыр!... Бот-боттарындан ырак эвесте чоруп турар ийи космиктиг корабль хары угда ужудуп турарын өске диптерже ужудуушкуннарга шиитилге үе-чадазы деп санап болур. Кайгамчыктыг чедишкин-биле холбаштыр совет эртемденнерге сеткилимниң ханызындан байыр чедирип база ужудуушкуннуң чедишкинниг доостуруп четтикпейн манап тур мен».

Көскү голланд астроном, Бүгү-делегейниң астрономиктиг чөвүлелинин президентизи турган Лейденск обсерваториязының директору профессор Ян Оорт телефон-биле мынча деп дыңнаткан:

«Космиктиг ийи корабльди чаңгыс оруктө салып үндүргени кончуг-ла чугула деп санап турар мен. Ол болза салып үндүрүүшкүн механизмнериниң ылаптыг ажылының дугайын хереглеп турар. Космосту шиңгээдип алырынга ол улуг салыышкын болур дээрзи чигзиниг чок, мынчангаш ужудуушкуннуң түңнелдерин четтикпейн манап турар бис»—деп профессор Оорт чугаалаан.

Немец шериглер үнүп чоруңар!

ГААГА. (СЭТА). Бо хүннерде муңмуң голланд патриоттар барыын-герман бүндесверниң шериглерин Голландияда тургусканынга удур идепкейлиг демиселди чорудуп турар. Голланд черни таптай базып турар немец солдаттың дүрзүзүн чураан почта открыткалары голланд парламентиниң бүгү кежигүннериниң адрезинге соксаал чокка кээп турар.

Бо открыткаларны удурланыышкынның голланд шимчээшкинининиң киржикчилери чорааннарның патриотчу организациязы үндүрген. Открыткаларда чугаалап турары болза: «Барыын-герман вермахтың гитлержи офицерлерге командылаткан үш муң солдаттары Бюдел общинада туруп турар. Голландыларның ажыглаар эргеден казыттырганы тергиин эки квартираларны нацистерге тудуп берип турар... Дайынның чылдарында өлген 250 муң голландыларның мурнундан бистиң негээривис болза: «Немец шериглер үнүп чоруңар!», «Голланд черге чангыс-даа немец солдат турбазын!».

Сергей Лазонуң чер бажыңчыгажы

ВЛАДИВОСТОК. (СЭТА). Приморье крайның ажылчы чоннары Совет Бираккы Чөөн чүктү интервентилерден болгаш ак-гвардейжилерден хостазының 40 чыл болур өөн байырлыг-биле демдеглеп эрттиреринге белеңнеңнип турар. Төөгүлүг тулчуушкуннарның черлеринде партизаннарның шаандагы коктуң оруктарыбиле чоруп турар болук туристерни бо хүннерде крайның кайы-даа черинде көрүп болур.

Ылаңгыя Сергей Лазонуң чер бажыңчыгажынга көрүкчүлерни дыка хейү-биле көрүп болур. Ол чер бажыңчыгаш Владивостоктан 26 километр ырак ханы эзим иштинде турар. 40 чылдың мурнунда хамазы дайынның сураглыг маадыры Сергей Лазо Владивостоктуң большевиктериниң интервентилерге болгаш ак-гвардейжилерге удур чажыт демиселин оң чер бажыңчыгаштан удуртуп турган.

Чер бажыңчыгашта бүгү үүлдер каш он чылдарның мурнунда турганы ышкаш, ол-ла хевээр артып калган. Оожум океан Флодунуң далай шериглери болгаш Владивостоктуң комсомолчулары ооң ханазын катап тургускан. Ол черниң ыяш ажылагыйының ажылдакчылары чер бажыңчыгашче баар оруктуң туристерге аштап берген. Бо төөгүлүг черни ыяш ажыл-агый черинйң ажылдакчызы Кирилл Васильевич Глушак хайгаарап турар. Ооң адазы Сергей Лазога болгаш ооң эштеринге аңаа чаштынарынга дузалап турган. Сергей Лазо Приморьениң партизаннарының демиселин оортан канчаар удуртуп турганын хөй санныг көрүкчүлерге Кирилл Васильевич чугаалап берип турар.

АРЫГ-БУЛАК

Космонавт А. Г. Николаев дугайында

Волгаже Цивилияның каттыжып киргеи черинден ырак эвесте көк шынаа ортузунда бедикчигеште Шоршелы деп чуваш, көдээ суур чаптыла берген. Иемдиктиң адаа-биле арыг суглуг дамырак кара суг шоругайның хап чыдар. Ол арыг сугнуң агыышкынының даажындан «Шоршелы» («шуржыл») деп азы арыг булак деп ат тывылган деп ооң эрги чурттакчылары чугаалап турардар.

Шүлүксүмээр аттыг бо көдээ суур бөгүн бүгү делегейге билдингир апарган. Юрий Гагариниң болгаш Герман Титовтуң өөнүү болгаш эжи космонавт Андриян Григорьевич Николаев бо суурга төрүттүнген болгаш өскен.

Кудумчу талазындан ийи соңгалыг, чоон ыяштан кылган, ооң төрээн бажыңы ук суурнуң кол кудумчузунда туруп турар. Колхозчу амыдыралдың чылдарында эң баштай-ла тарып олурткан аныяк ыяштар кудумчуну хаажылап, космонавтының өөренип турган школазынче барган.

Бөлүк өөреникчилериң болгаш башкызы Клавдия Ивановна Семеновның кады тырттырганы фоточуруу ооң школачы чылдарының, бичии чорааның дугайында тураскаал боор артып калган. Оң талазында ийиги одуругда сергелең карактарлыг, кара баштыг, бичии кижи дээр аргажок шыгыы көрүштүг оол. Бо болза — Андриян. Андриян болгаш ооң чангыс классчылары аас-кежиктиг болганнар—башкызы шыгыы негелделиг болгаш эки сеткилдиг кижи болгаш. Сууриң улустары Клавдия Ивановнага ынак, аңаа бүзүрээр турганнар. Клавдия Ивановна бичии назынындан тура-ла чуваш улус-биле бодунуң амыдырал-чуртталгазын каттыштырган, бөдүүн орус кижи, ол чуваш дыл кырыңга бодунуң орус дылы ышкаш башкылап шыдаар турган, ынчангаш улуг орус культурага бичии уругларны хүн бүрүде улуг ынакшыл болгаш ёзулуг хей-аът киирикчи ёзу-биле өөредип турган. Андриян болгаш ооң чаңгыс классчылары Пушкиниң кайгамчык мерген шүлүктерин, Крыловтуң мерген шоодугларын болгаш улусчу угаангыр басияларын, Некрасовтуң маадырлыг шүлүктерин Клавдия Ивановнадан бир-ле дугаар дыңнаннар.

— Школага 35 чылдың иштинде ажылдааным үезинде мээң өөреникчилерим аажок хөй турган. Ынчалзадаа Андрияның эки билип тур мен. Ол чүве билип алыксаар, шудургу чаңчылга өзүп, бистиң школаның чоокку хөлдерже болгаш арыгларже экскурсиялаарынга кончуг ынак чоран—деп, Клавдия Ивановна чугаалаан.

Физика уроктарынга, физика бөлүмнериниң кичээлдеринге дыка өөреникселчиг болгаш солуң үүллер болуп турган. Андриян болгаш ооң үе-черге эштери резина шимчедикчилиг ужун чоруур авиамодельдерин, детекторлуг болгаш лампалыг радиоприёмниктерни, реактивтиг шимчээшкинни көргүзеринге приборларны кылып турганнар. Тей кырындан ужудуп салыпкан самолётчугажы бүдүн чартык километр хире ушкаш, амырменди шөлге хонуотарга дыка-ла өөрүүр турганнар! Каракка көзүлбес радио чалгыы кулак аппараттарынга шылгарап кээр турган. Аңаа быжыглап каан боо холазының иштинде дары частырга, чөгенчиг бичии тергежигеш бурунгаар халый бээр турган...

Ол-ла хоолйу ёзугаар, ынчалза-даа миллион катап улгаттырып каан күш школаның физика бөлүмүнүң илепкейлиг киржикчизин космос орбитазынче, космонавтының тура соруунга чагырткаш, билдиимес талыгырларже шурап үне бээрин ынчан, ийи он чылдар мурнунда кым билген турган боор!

Андриян школаны чедишкинниг дооскан. Алды эртемнер талазы-биле — геометрия, химия, география, черчение, төөгү, ССРЭ Конституциязынга тергиин эки демдектерлиг болган. Улуг акызы Иванның үлегери-биле, авазының сүмелээнии ёзугаар Андриян ыяш-техника техникумунга кирген, район төвү Марпинский-Посад деп волга хоорайже өө-бүлезибиле көже берген.

Удатпаанда ооң өө-бүлези аар ажыгга болгаш шылгалдага таварышкан: адазы Григорий Николаевич өлген. Ол аар ажыгны 15 харлыг Андриян шыырак шыдап эткен. Суларап баксыравайн-даа өөредилгезиндээ кагбаан. Аар-берге үелерде бодуи туттунуп шыдаар шудургу чаңчыл ооң амыдыралында чүгула рольду ойнаан болгаш ындыг берге байдалдардан үнер аргажок хире ышкаш ындыг үеде безин, ону алдарлыы-биле тиилеп үнерииге аңаа дузалаан. Дайын үргүлүүлеп турган, уруглары ам-даа бичии турган, ынчангаш өө-бүлезиниң дугайында бүгү сагыш салыышкынны авазы Анна Алексеевна Алексеева бодунга алган турган.

Колхозка саанчылап, кадарчылап, аът ажаакчызы боор-даа ол ажылдап турган. Ажаап алыышкынның түлүк үезинде бодунуң суурунуң чурттакчылары-биле кады ховуга дан бажындан каранғы дүнеге чедир ажылдап турган. Күш-ажылга ындыг ынакшылды, ажылга бүгү күжүн аксеткилдии-биле бээрин Анна Алексеевна бодунуң уругларынга өөретккен. Олариың ээлдек болгаш кызымаа, иезиниң күш-ажылын үнелеп билир кылдыр өзүп турганын көөрү өөрүнүүр турган!

Школада кичээлин эрттирип каан дорази-на Андриян фермага, авазынга маңнап чедип келгеш:

— Авай! Сеңээ дузалажыйн бе? дээр турган.

Ивектерге чем каап бээр, кажаа иштин арыглай каапгар, кежээ кичээлдеп олуруптарының мурнунда Ваня биле Андриян ыяш чарар, суглап экскээр чижектиг бажыңының бүгү ажылын кылыр турганнар. Бүгү чүвени кылыры меңээ берге дээрзин билип турганнар деп, маадыр космонавтының авазы Анна Алексеевна бодуу чугаалап турар. Күш-ажылчы холдарын дискектериниң кырынга карыштыр каап алган, көдээ хевирбиле аржыылданган, бөдүүн, улгады берген херээжен кижи бистиң мурнувуста бо олур, ооң кончуг сергелең, кайгамчык аныяк кара карактарында оглу дээш чоргаарал болгаш сагыш салыышкын чыртыкыланып көстүп тур.

Космонавтының хемер дуңмазы Зина бистиң чугаавыска киржип турган. Ол ашаа база уруу-биле Чебоксарда чурттап турар. Ол эмчи черинде сестралап ажылдап турар. Ынчалзадаа төрээн чери Шоршелыга бо-ла чедип келген турар.

Чувашияда ховар эвес таваржып турары ышкаш, космонавтының өг-бүлезинде чаңгыс фамилия чок. Анна Алексеевнаның фамилиязы адазындан укталган. Оолдары Петр биле Иван Зайцевтер деп көдээ фамилиялыглар. Зиназы ашакка баарының мурнуида адазыныы-биле Григорьева турган, а ынчаарга Андриян даайынга алдар болдуруп Николаев деп фамилиялыг болган. Зина биле Петр олар акызы-биле бо-да сүмелешкен турарлар. Чыл келген тудум-на Андрияның улуг акызы Иван-биле найыралы улам-на быжыккан.

Андриян лесотехниктиг техникумну дооскаш, Карелияже баар бижиктп алган, ол чылды шупту-ла сактып турарлар. Ынчан ол төрээн черинден, төрээн крайындан бир-ле дугаар ырап чорааны ол. Соңгу чүкке, улуг эвес албан-дужаалга—техник-ыяшчы тускай эртемниг болуп ажылдап турган чылдары аңаа халас барбаан. Аңаа келир үениң космонавтызы мага-бодуңуң кайгамчык эки канналгазын алган: чаашкын, шуурганныг үелерде хаак кедип алгаш, ол ыяш кезер черлерге ырак оруктарны эртип, дыңзыг сооктарны шыдажып өөренген. Кажан 1960 чылда, ыяштың аныяк тускай эртемниг ажылдакчызы медицина комиссиязынга кире бээрге: кедергей кадык кижи-дир деп көргеш, авиацияга ону киирер деп чаңгыс үе-биле шиитпирлээн!

Ол шиитпирни Андриян өөрүшкүлүү-биле хүлээп алгаш, доп-доораан ол черинче чорупкан. Безин чадаарда бажыңынга келбейн, бодуиуң чүү-хөөзүн чагаалыг посылка-биле алыынче чорудупкан.

МЕРГЕЖИЛ БОЛГАШ ЭРЕС-МААДЫРЛЫГ ЧОРУК

Аныяк оолдуң күзели шак ынчаар күүсеттинген. Биче авиаспециалистерииң школазынга болгаш шериг училищезинге өөредилге чылдары доозулган. Ээ чаа конструкциялыг амгы үениң самолёттарын аныяк ужудукчуга удаа-дараалаштыр бүзүредип берип турган. Ол кайгамчык машиналарны тургускан ураи-шевер алдын холдарга өөрүп четтиргенин болгаш хүндүткелин бодавышаан, Андриян Николаев ол машиналарның рулюи тудуп башкарып, үнеп дүрген ужар самолёттарга ужудуп, бодуиуң мергежилин ол бедидип турган.

Күштүң болгаш энергияның эң шыңгыы күженишкиннерин негээр ындыг нарын даалгаларны ол күүседирде ооң дидими, эрези, шиитпирлии өскерлиш чок турган. Өөрү ооң дугайында «Волга ышкаш оожум» деп чугаалажырлар.

Бир-ле катап баш удур көрдүмээн таварылга агаарга болу берген: самолёт ужудуушкуну ооң ыңай үргүлүүлеп шыдавас апарган, ынчаарга аэродромга чедери база ырак болган. Ужудуушкунну черден удуртуп турган командир катапультаның дузазы-биле машиназын каггаш, самолёттан халырын ужудукчуга чөпшээрээн. Ынчалза-даа Андриян Николаев бодуиуң амы-тынын камгалаарын бодавааи, а харын машиназын канчап камгалап алырын бодаан. Машиназы карандаыр балып орда, каш-ла секуида иштинде шүүргедекчи самолёттуу шөлге хоидурар деп ол шиитпирлеп алган. Ынчалза-даа мурнунда эл турган, ооң дугайын бодаар шак чок турган.

Ол аар-берге чүвеге таваржып, арны агарып хуула берзе-даа, балыгланып кемдевээн, кезээдегизи ышкаш бодуи туттунуп шыдаар Андриян ерт болу бербезин дээш, машиназын хоидурган дораан-на моторуи көрүп турган.

Санитар автомобильдери медээлерии алгыртпышаан, аэродромдан барла шаа-биле маңнажып олурганнар. Аргажоктуң кырындан ооң машиназын хоидурган черже вертолёт база ужуп чеде берген. Удатпаанда Николаев, хөй чугаа чокка, чүвениң байдалыныҢ дугайын илеткээн.

Шүүргедекчи самолёдуп үревейн, камгалап алганы дээш, боду дидим, эрес-маадырлыг болганы дээш командир ону адын бижээн шак-биле шаңнаан.

Ол душта Андрияниы ооң бажыңында авазы Чувашиядан чедип келген маиап орган. Андриян элээн саадай берген. Кандыг-ла бир чүве аңаа таварышкаиын авазының чүрээ эндевейн турган. Ынчалза-даа оглу кирип келирге ам авазының чүрээ оожургап, амырай берген.

— Бүгү чүве эки-дир! Албан-хулээлге-дир, авай!

Бо таварылганы ужудукчу космонавт Герман Титов чугаалаш, бодуиуң мурнуидагы дублерииуң болуп тудуп шылларын бедик үнелеп турар.

— Андриян бистиң иштивистен эң-не оожумувус ол боор.

Андрияниың байдалында мөгүдеп дувүрээринден өске кайдыг-даа байдалга турганын көрүп болур деп бодаар мен.

Андриян Николаев Армияга тургаш Ленинчи улуг партияның кежигүнүиге кирген. Ынчангаш бүгү делегейии кайгаткан бо хүнгү маадырлыг чорууига оиу партия белеткээн.

СЫЛДЫСТАР ОРУКТАРЫНДА

Шоршелының кудумчулары бо хүи байырлал хевирлиг. Көдээ Советтиң, «Тиилелге» колхозтуң баштаар черииің бажыңарын, школаны бирээзи өөреиио турар. Шоршелының кижилериииң иштинде дээди, ортумак эртемниг кижилер революция мурнундагы бүгү Чувашияга турганындан хөй.

Шоршелының чоок кавыыиың ескерилгенин кандыг дээр! Ооң шөлдеринде бедик вольтулуг шугумнуң чатылары талыйтыр чыскаалып чоруй барган.

Дээрниң чингиртилээш хаиазында, Волганың калбак эзимиериинің иштинде Чебоксёры коорайның чаа-чаа заводтарының болгаш чурттакчы квартадарының корпустары чаптылып чоруй барган. Дески шөлдериидс болгаш тейлериниң аразы-биле асфальтылап бетоннаан чазаглыг оруктары аткан ок дег көстүп чыдарлар. Чувашияга экономиканың чаа адырлары тыптып келгилээн. Машина тудуу, электротехниктиг болгаш металл ажылдап кылыр үлетпүр, тудуг индустриязы. Чиик болгаш ъш-чем үлетпүрү улам хөгжүп турар. Революция мурнундагы үези-биле дөмейлээрге, үлетпүр продукциязының хемчээли түстеи ажыг катап көвүдээн!

Эрте-бурунгу чуваш черииде партияның тарааиы социализмниң үрезиии байлак дүжүттү берген!

Шоршелы суур—үшкү совет космос маадырының төрээн чурту бо минуталарда совет эртемниң болгаш техниканың чаа-чаа тиилелгелерии манап турар. Андриян Николаев төрүттүүнеи уязыиы кырыиче ам дыкала бедиди, талыйтыр ужугуп үне берген. Аңаа күүлүг чалгыиарны Төрээн чурту, улус, Ленинчи улуг партия берген!

А. ГАЙДАЙ,
А. СТУДЕНЕЦКИЙ,
СЭТА-ның тускай корреспондентилери.

Эргижирээн бажыңнар

(Редакцияга чагаа)

«Межгей» совхозтуң Уургайлыгда сүт-бараан фермазы бар. Ында бичии чаш азы-тевээр, 6 ег ишти 12 малчыннар ажылдап, чурттап турарлар. Чуртталга бажыңнары ирип, бакырааи, оларны үр үеде септевээн. Ындыг бажыңнарга чаш уругларлыг ег-бүленің чурттаары бергедээн.

Уургайлыгга үр үеде чангыс-даа көжер кино кээп көрбээн, концерт көргүспээн. Эмчилер, совхозтуң удуртукчулары малчыннарның амыдырал-чуртталгазын сонуургавайн, арга-сүмезин катпайн турар. Ында-хаая чүгле мал эмчилери келгилээр.

Болхочуңуң культурлуг амыдыралы дээш ажыл чорударының улуу, харын совхоз директизиы болгаш ында ажылчын комитеди Уургайлыгда малчыннарны мындыг эргижирээн бажыңнарга чурттадып турары шын эвес!

ТАЖЫ-САМБУ.

ЭГЕЛЭЭРИ ОЗАЛДАДЫ...

Бай-Тайга районда спорттуң кандыг-даа секциялары ажылдавайн турар. Ылаңгыя спорттуң национал хевирлеринге кичээнгей кошкак салдыын турарын дараазында чижектер-биле көргүзүп болур.

Байырлал хүиү. Кандыг-даа шеиелде эрттирбээн кижилерни данзылаш хүрештире бээр. А чамдыкта ча адар, хүрежир кижилерниң саны четпейн баар. Ынчангаш «Кым ча адарыл?», «Кым хүрежирил?», азы «Ат болду, эштер, хүрежир шак озалдады» деп карандаш, саазын туткам, дилег кылган кижилер ындакаяа эвес улус аразында салчып турар. Ол хүрешкен кижилерни көөрге улгады берген кижилер болур, а аныяктарны хүрешке өөредир дугайында чугаа безин чок.

Ча адарының болгаш аът чарыжының соиуурганчыг маргылдаалары барык болбайн турар. Улуг маргылдааларга киириштирип болур челер, маңнаар болгаш кылаш аъттарын ам-даа шилип албааны чөптүг бе?

Чаңгыс сөс-биле чугаалаарга спорттуң маргылдаалар дугайында чугаа үгле улуг байырлалдар үезииде «диңмирел» үнер. Ажыл шагының соонда, дыштаныр хүииерде спорттуң секцияларыиы ажылдадып, коллективтер аразының маргылдааларын эрттирип турар болза кым өөрүвес боор.

Б. БАРБА.

Республикага АГААР-БОЙДУСТУҢ байдалы

Бөгүн республикага онза өскерднишкиннер чок, шокар булуттарлыг хүи болур. Хат кошкаидан өй-тавынга чедир, соңгу-барыын чүк угланыышкынныг болур. Агаарның температуразы республикага 19—24, а Кызылга 22—24 градус чедир чылыг болур.

Редактор Д. Б. БАЙЫР-ООЛ.

КИНОТЕАТРЛАРГА

АВГУСТ 15-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Зии-турачылар» 10, 11.50 шактарда. «Мээң оглум» 1.40, 3.20, 5, 6.40, 8.20, 10 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Мамлюн»: 11, 1, 3 шактарда. «Күзел» кварталы» 5, 7, 9 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Билдинмес солдатка» 2.30 шакта. «Бодуиуң кадайыңың ашаа» 4.30, 6.30, 8.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Дүнеки патруль» 1.15 шакта. «Бокеновтуң доктору» 3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

ЧАЙГЫ КИНОТЕАТРГА: «Яцек болгаш ооң президентизи» 5, 7, 9 шактарда.

РЕСПУБЛИКАНЫҢ КИНОЭКРАННАРЫНДА

БИСТИҢ ШЫНЫВЫС

деп кинону көрүнер.

Документалдыг фильмнериң Төп студиязы бүдүрүп үндүрген.

РЕДАКЦИЯЧЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл. Шетинкин-Кравченко кудумчузу, 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторуң 24-63, редакторуң орлакчызының 35-24, пропаганда киллизиниң 23-54, харылсалгалыг секретарының болгаш харылсалгалыг дежурныйның 23-35, көдээ ажыл-агый киллизиниң 25-38, партийии ажылыра болгаш культура киллизиниң 37-13, иштики информация киллизиниң 20-60, чагаа болгаш совет тургузуг киллистериниң 21-27, үлетпүр болгаш транспорт киллизиниң 22-64, бухгалтерияның 31-75, корректорларның 21-47. Солуи келбейн барганда 32-75 телефоиче золгаар.

ТС—00605. Чагыг № 2076. Культура министерствозунуң типографиязы.